

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ (2.1) แนวคิดทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์ (2.2) แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของอุปลักษณ์ (2.3) ปริจเฉทเจตนา และการวิเคราะห์เจตนาปริจเฉท (2.4) แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการสื่อสารด้วยอุปลักษณ์ของนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์ (2.4.1) การใช้อุปลักษณ์กับวงนกรรม (2.4.2) การใช้อุปลักษณ์กับกระบวนการทางปริชาน (2.5) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคมะเร็ง และ (2.6) อุปลักษณ์โรคมะเร็งและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์

ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 70 (1970s) นักภาษาศาสตร์และนักวิทยาศาสตร์ปริชาน เริ่มให้ความสนใจในการศึกษาอุปลักษณ์ในระดับปริชานในหลายลักษณะ เช่น การศึกษากระบวนการทางความคิดที่อยู่เบื้องหลังการใช้รูปภาษาแบบอุปลักษณ์ การศึกษากระบวนการตีความอุปลักษณ์ และงานวิจัยหลายชิ้นพบว่าการตีความอุปลักษณ์นั้นใช้เวลาสั้น รวดเร็วเหมือนกับรูปภาษาปกติทั่วไป และผู้ใช้ภาษาส่วนใหญ่มักจะไม่ได้รู้สึกรู้ว่าอุปลักษณ์มีความคิดปกติของความหมาย จากข้อค้นพบต่างๆเหล่านี้ทำให้นักวิจัยจากหลายศาสตร์สาขา หันมาให้ความสนใจศึกษาอุปลักษณ์ในระดับปริชานอย่างมากในปัจจุบัน เช่น นักวิทยาศาสตร์ปริชาน (Cognitive scientist) จิตวิทยาปริชาน (Cognitive Psychologist) นักภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguist) และนักวิจัยในกลุ่มงานปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) และมีแนวคิดทฤษฎีต่างๆเกี่ยวกับอุปลักษณ์ที่น่าสนใจเกิดขึ้นหลายทฤษฎี แนวคิดหนึ่งที่สำคัญคือ ทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์ ซึ่งเสนอโดยเลคอฟและ จอห์นสันในปี 1980 (Lakoff and Johnson, 1980)

ทฤษฎีโมโนอุปลักษณ์กล่าวว่ารูปภาษาแบบอุปลักษณ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวันนั้น สะท้อนให้เห็นกระบวนการคิด การทำความเข้าใจ และเรียนรู้ประสบการณ์นามธรรมต่างๆแบบอุปลักษณ์ กระบวนการคิดแบบอุปลักษณ์นี้เกิดขึ้นในระดับปริชานของเรา โดยการนำมโนทัศน์นามธรรมที่ต้องการเรียนรู้ไปเปรียบเทียบกับอีกมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยที่เราไม่รู้ตัว เลคอฟและจอห์นสันสันเชื่อว่ากระบวนการคิดแบบอุปลักษณ์เป็นกระบวนการพื้นฐานทางปริชานของมนุษย์ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในทางกลับกันกระบวนการคิดแบบอุปลักษณ์นี้เองที่มีอิทธิพลต่อการใช้รูปภาษาแบบอุปลักษณ์ในระดับภาษา มีผลต่อการมองโลก และการกระทำในแบบ อุปลักษณ์

สิ่งที่เลคอฟและจอห์นสันใช้สนับสนุนแนวคิดนี้ เป็นหลักฐานว่าอุปลักษณ์มีปรากฏอยู่ทั่วไปในภาษาในชีวิตประจำวันของเราและอยู่อย่างเป็นระบบ พวกเขาจัดตัวอย่างภาษาอังกฤษ เมื่อพูดถึงมัน โน้ตส์เวลา ว่าแสดงการเปรียบเทียบเวลาเป็นเงิน ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

You're <u>wasting</u> my time.	This gadget <u>will save</u> you hours
I <u>don't have</u> the time to give you.	How do you <u>spend</u> your time these day?
That flat tire <u>cost</u> me an hour.	I've <u>invested</u> a lot of time in her.
I <u>don't have</u> enough time to spare for that.	You're <u>running out of</u> time.
You need to <u>budget</u> your time.	Put <u>aside</u> sometimes for ping pong.
Is that <u>worth</u> your while?	Do you <u>have</u> much time left?
He's living on <u>borrowed</u> time.	You <u>don't use</u> your time profitably.
I <u>lost</u> a lot of time when I got sick.	<u>Thank you</u> for your time.

(Lakoff and Johnson, 1980)

จากตัวอย่างอุปลักษณ์เกี่ยวกับเวลาจากภาษาในชีวิตประจำวันข้างต้น คำกริยาต่างๆ เช่น spent, wasted, budgeted, invested, lost, have หรือ saved แสดงการนำคำกริยาจากมโนทัศน์เกี่ยวกับเงิน ที่ถูกนำมาใช้บริบทเกี่ยวกับเวลาอย่างมีความเป็นระบบและสม่ำเสมอ แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบเวลาเป็นเงินหรือการทำความเข้าใจมโนทัศน์เวลาในลักษณะของสิ่งที่มีค่าเช่นเงิน เวลาจึงเป็นสิ่งที่ถูก spent, wasted, budgeted, invested, lost, have หรือ saved ได้เหมือนเงิน การเปรียบเทียบในระดับภาษาที่เกิดขึ้นนี้มักเป็นไปโดยที่ผู้พูดไม่รู้ตัวว่ากำลังเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งอยู่ อุปลักษณ์เวลาในตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นอุปลักษณ์ที่เลคอฟและจอห์นสันเรียกว่า อุปลักษณ์ตามธรรมเนียม หรือ conventional metaphor และความเป็นระบบของอุปลักษณ์ตามธรรมเนียมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นมุมมองที่ว่า “เวลาเป็นเงิน” หรือ TIME IS MONEY ที่มีอยู่ในความคิดหรือระบบปริชาณของผู้พูดภาษาอังกฤษ ความคิดที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์อย่างเป็นระบบแบบนี้เลคอฟและจอห์นสันเรียกว่า “มโนอุปลักษณ์” หรือ conceptual metaphor

นอกจากมโนอุปลักษณ์ TIME IS MONEY แล้ว เลคอฟและจอห์นสันยังพบมโนอุปลักษณ์อื่นๆ ในภาษาอังกฤษอีกจำนวนมาก เช่น ARGUMENT IS WAR, LOVE IS A JOURNEY, IDEAS ARE FOOD, MORE IS UP และ MIND IS A MACHINE ซึ่งยิ่งสนับสนุนแนวคิดของพวกเขาที่ว่า กระบวนการทางความคิดพื้นฐานทางปริชาณที่คนเราใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆ โดยเฉพาะมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมนั้นเป็นแบบอุปลักษณ์ และเลคอฟและจอห์นสันเรียกแคววมโนทัศน์ต้นเค้า เช่น เงิน สงคราม การเดินทาง ว่า Source domain (แคววมโนทัศน์ต้นเค้า) และเรียกแคววมโนทัศน์ปลายทาง เช่น เวลา ความรัก ว่า Target domain (แคววมโนทัศน์ปลายทาง) ซึ่งทั้ง

สองมโนทัศน์นี้ไม่จำเป็นต้องมีความคล้ายคลึงกันในทางกายภาพอยู่ก่อน แต่เป็นความคล้ายคลึงแบบนามธรรมที่เกิดขึ้นในระดับปริชาณผู้ใช้ภาษา และการเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นในระดับปริชาณนั้น ถูกอธิบายว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ หรือ Cross Domain Mapping โดยเป็นการเชื่อมโยงคุณสมบัติที่มีความคล้ายคลึงตามมุมมองของผู้ใช้ภาษาในระดับปริชาณเป็นคู่ๆ และการโยงความคล้ายคลึงนี้จะเป็นแบบทิศทางเดียว คือจากแคววมมโนทัศน์ต้นเค้าไปหา มโนทัศน์ปลายทาง เลคอฟ และจอห์นสันแสดงการเชื่อมโยงคุณสมบัติของสองมโนทัศน์ ในระดับปริชาณด้วยแผนภูมิ ดังในแผนภูมิ 1 ซึ่งเป็นตัวอย่างแสดงการเปรียบเทียบความรักเป็นการเดินทางของมโนอุปลักษณ์ LOVE IS A JOURNEY ที่มีมโนทัศน์การเดินทาง หรือ JOURNEY เป็น source domain และความรักหรือ LOVE เป็น target domain ซึ่งความคล้ายคลึงในระดับปริชาณของคุณสมบัติของทั้งสอง domain จะสามารถเชื่อมโยงข้ามมโนทัศน์เป็นคู่ๆ ได้ดังนี้

Source: JOURNEY

The travelers

The vehicle

The journey

The distance covered

The obstacles encountered

Decisions about which way to go

The destination of the journey

Target: LOVE

the lover

the love relationship itself

events in relationship

the progress made

the difficulties experienced

choice about what to do

the goals of the relationship

(Kovecses, 2002)

จากแผนภูมิดังต้นจะเห็นได้ว่าคุณสมบัติ หรือโครงสร้างภายในที่คล้ายกันของมโนทัศน์การเดินทางกับความรักสามารถนำมาเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงกันได้เป็นคู่ๆ เลคอฟและจอห์นสันเรียกมโนอุปลักษณ์ประเภทนี้ว่าอุปลักษณ์โครงสร้าง⁵ (structural metaphor) และความคล้ายคลึงที่

⁵ นอกจากนั้นมโนอุปลักษณ์แบบโครงสร้างแล้ว เลคอฟและจอห์นสันยังกล่าวถึงมโนอุปลักษณ์แบบอื่นๆ อีก คือ อุปลักษณ์ทิศทาง (Orientational metaphor) เป็นอุปลักษณ์ที่มีการเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งกับทิศทาง เช่น up- down, in-out, front-back, on-off, deep-shallow, central-peripheral เช่น HAPPY IS UP, SAD IS DOWN อุปลักษณ์ภววิสัยสัมพันธ์ (Ontological metaphor) ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นสถานะหนึ่งกับอีกสถานะหนึ่ง ซึ่งทั้งสองสิ่งสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของมโนทัศน์ใหญ่เดียวกัน เช่น TIME IS A MOVING OBJECT, INFLATION IS AN ENTITY, THE MIND IS THE MACHINE ต่อมาเลคอฟ (Lakoff, 1987) ได้เพิ่มชนิดของมโนอุปลักษณ์ขึ้นมาอีกแบบหนึ่ง คือ อุปลักษณ์จินตภาพ (Image- Schema metaphor) ซึ่งแสดงถึงการเข้าใจมโนทัศน์หนึ่งด้วยภาพของอีกมโนทัศน์หนึ่ง เช่น My horse with a mane made of short rainbows. เป็นการนำภาพของสายรุ้งซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นโค้งมาเปรียบกับลักษณะของภาพของแผงขนที่คอของม้าที่มีความโค้งเช่นกัน ซึ่งอุปลักษณ์ประเภทนี้เป็นอุปลักษณ์ที่คือองค์การจินตนาการระดับหนึ่ง และต่อมา รูซ เดอ เมนโดซาร์ (Ruiz de Mendoza, 1999) เสนอมโนอุป

ทั้งสอง มโนทัศน์มีร่วมกันนี้ เรียกว่า a set of mapping relations หรือ correspondences ซึ่งแสดงโครงสร้างของกระบวนการคิด การให้เหตุผล และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ของคนเรานั้นเอง และคำอธิบายนี้ยังสามารถอธิบายในมุมที่กลับกันถึงวิธีการที่คนเราตีความหมายของอุปลักษณ์ได้อย่างไรด้วย ความคล้ายคลึงเหล่านี้ไม่ได้แสดงถึงความคล้ายคลึงกันของคุณสมบัติของสองมโนทัศน์ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นความคล้ายคลึงกันของบางคุณสมบัติเท่านั้น และแคววมโนทัศน์ต้นเค้าจึงช่วยอธิบายหรือช่วยในการเข้าใจเพียงบางด้านของแคววมโนทัศน์ปลายทาง ซึ่งเลคอฟ เรียกคุณสมบัตินี้ว่า การเน้น หรือ highlighting เพราะการคิดแบบอุปลักษณ์ไม่ได้แสดงถึงการทำที่คนเราพยายามทำความเข้าใจทุกแง่มุมที่มีอยู่ของมโนทัศน์ปลายทางหรือ ความรัก แต่เป็นการทำความเข้าใจเพียงด้านหนึ่งด้านใดของความรักเท่านั้น โดยอาศัยคุณสมบัติที่โดดเด่นบางประการของมโนทัศน์ต้นเค้าหรือในที่นี้คือ การเดินทาง ดังนั้นแง่มุมอื่นของความรักจึงอาจถูกอธิบายด้วยอุปลักษณ์หรือมโนอุปลักษณ์แบบอื่น เช่น LOVE IS A NUTRIENT, LOVE IS A UNITY และ LOVE IS A COLLABORATIVE WORK OF ART. (Kovecses, 2000: 81, 46, 32 ตามลำดับ)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การทำความเข้าใจคั่งค้างของเลคอฟและจอห์นสันที่ว่า

'The primary function of metaphor is to provide a partial understanding of one kind of experience in term of another kind of experience. This may involve preexisting isolated similarities, the creation of new similarities, and more.' (Lakoff and Johnson, 1980; p154)

โคเว็ทเซส (Kovecse,2002:79-82) กล่าวถึงคุณสมบัตินี้ไว้เช่นกันว่ามโนอุปลักษณ์หนึ่งๆ มักไม่สามารถอธิบายมโนทัศน์ปลายทางที่ซับซ้อนหรือเป็นนามธรรมได้ดีครบถ้วนทุกด้าน แต่สามารถอธิบายด้านหนึ่งด้านใดหรือเพียงบางด้าน (1-3 ด้าน) ได้ดีกว่าด้านอื่นและเป็นด้านที่มโนอุปลักษณ์อื่นอธิบายได้ไม่ดีเท่า เพราะมโนทัศน์ปลายทางหนึ่งมักประกอบด้วยคุณสมบัตินานหลายด้านที่แตกต่างกันไป เมื่อนำมโนทัศน์ต้นเค้าหนึ่งมาอธิบายมโนทัศน์ปลายทาง คุณสมบัติเพียงบางประการของมโนทัศน์ปลายทางจึงถูกเน้นให้เด่นขึ้นมาและซ่อนคุณสมบัตินานอื่นๆไว้ โคเว็ทเซสเรียกคุณสมบัตินี้ว่า metaphorical highlighting นอกจากนี้ยังได้อธิบายการเลือกคุณสมบัติของมโนทัศน์ต้นเค้ามาอธิบายคุณสมบัตินี้ของมโนทัศน์ปลายทางไว้ว่า คุณสมบัติของมโนทัศน์ต้นเค้าไม่ได้ถูกนำมาใช้ทั้งหมด เพราะในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ปลายทางผู้ใช้ภาษาจะเลือกคุณสมบัติ

ลักษณะประเภทที่ 5 คือ มโนอุปลักษณ์สถานการณ์ (situational metaphor) ซึ่งเป็นอุปลักษณ์ที่แสดงถึงการเข้าใจหรือรับรู้มโนทัศน์หนึ่งด้วยเหตุการณ์หนึ่งที่มีรูปแบบที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี เช่น To get up on one's hind legs เป็นการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของพฤติกรรมของสัตว์ที่ฮินบนขาหลังของมันเพื่อเตรียมพร้อมที่จะสู้โดยไม่กลัวเกรง ซึ่งภาพเหตุการณ์นี้ทั้งหมดถูกใช้เป็นแคววมโนทัศน์ต้นเค้า แล้วนำไปเชื่อมโยงกับแคววมโนทัศน์ปลายทาง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนในการลุกขึ้นเพื่อโต้แย้งบางเรื่องต่อหน้าผู้อื่นหรือสาธารณชนอย่างมั่นใจ

ของมโนทัศน์ต้นเค้ามาใช้เพียงบางคุณสมบัติเท่านั้น ซึ่งโคเวกเซสเรียกการเลือกใช้เพียงบางส่วนว่า partial metaphorical utilization ตัวอย่างเช่นการทำความเข้าใจมโนทัศน์การโต้แย้งด้วยมโนทัศน์อาคารสิ่งก่อสร้างในมโนอุปลักษณ์ “การโต้แย้งเป็นสิ่งก่อสร้าง” หรือ ARGUMENT IS A BUILDING ในภาษาอังกฤษซึ่งผู้พูดภาษาอังกฤษเลือกคุณสมบัติของอาคารสิ่งก่อสร้างเพียงบางคุณสมบัติมาใช้เท่านั้น คือ คุณสมบัติด้านการก่อสร้าง (เช่น อุปลักษณ์คำว่า construct, build) โครงสร้าง (เช่น อุปลักษณ์คำว่า framework) และความแข็งแรงของตัวอาคารมาใช้เท่านั้น (เช่น คำว่า buttress solid strong และ support)

มโนอุปลักษณ์จะฝังลึกอยู่ในกระบวนการทางความคิดการมองโลกของผู้ใช้ภาษาในวัฒนธรรมหนึ่งๆ และมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาแบบอุปลักษณ์ของผู้พูดผู้ฟัง โดยผู้ใช้ภาษาเดียวกันมักมีมโนอุปลักษณ์แบบเดียวกันทำให้การสื่อสารด้วยอุปลักษณ์ตามธรรมเนียมมักไม่ประสบปัญหาในการสื่อสาร นอกจากมโนอุปลักษณ์จะแสดงถึงกระบวนการทางความคิดและมีผลต่อการใช้รูปภาษาแบบอุปลักษณ์แล้ว ยังมีผลต่อการกระทำและพฤติกรรมของผู้ใช้ภาษาด้วย เลคอฟและจอห์นสันยกตัวอย่างพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์เวลาเป็นเงินไว้ว่า เมื่อผู้ใช้ภาษาอังกฤษเห็นว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีความค่า จึงมักเป็นผู้ที่ใช้เวลาอย่างคุ้มค่าเพื่อกระทำการบางอย่างให้บรรลุตามเป้าหมาย เมื่อเวลามีค่า นายจ้างจึงต้องมีระบบจ่ายค่าตอบแทนให้กับลูกจ้างตามเวลาที่ถูกใช้ไปในการทำงาน เป็นชั่วโมง เป็นสัปดาห์หรือเดือน มีระบบการคิดค่าเช่าโรงแรมเป็นต่อคืน อัตราค่าโทรศัพท์ก็คิดเป็นต่อนาที เป็นต้น และจากการที่อุปลักษณ์ที่พบในภาษามีความเป็นระบบและสัมพันธ์กับความคิด การพูดและการกระทำเช่นนี้ เลคอฟและจอห์นสันจึงเสนอว่าเราสามารถใช้อุปลักษณ์ที่ปรากฏในภาษาเพื่อศึกษาหรือเข้าถึงความคิดและการกระทำบางอย่างในวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาได้

นอกจากความเป็นระบบของอุปลักษณ์และการเชื่อมโยงคุณสมบัติระหว่างมโนทัศน์แล้ว แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทฤษฎีมโนอุปลักษณ์คือ มโนอุปลักษณ์ต่างๆมักมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ของมนุษย์ (experiential basis) และประสบการณ์ที่พวกเขากล่าวถึง ได้แก่ ประสบการณ์ทางกายภาพและประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ทางกายภาพ คือ ประสบการณ์ตรงทางร่างกายต่างๆ (embodied experience) เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง นอน กิน และประสบการณ์จากการที่ร่างกายมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นหรือผู้อื่น เช่น การที่ร่างกายของเราเป็นสิ่งที่มีความชอบเขตชัดเจนแยกจากสิ่งอื่นในโลก และมีลักษณะเป็นเหมือนภาชนะที่มีการเข้าออกของสสาร มีข้างนอกและข้างใน มีองค์ประกอบอยู่ภายใน เช่น กระดูกและกล้ามเนื้อ ทำให้เรามองว่าสิ่งอื่นๆว่ามีความชอบเขตที่ชัดเจนในลักษณะเดียวกัน เช่น การมองว่าป่าเป็นสิ่งที่มีความชอบเขตที่ชัดเจนและมีองค์ประกอบต่างๆของป่าอยู่ภายใน ประสบการณ์นี้เป็นพื้นฐานให้กับมโนอุปลักษณ์ BODY IS CONTAINER หรือ การรับรู้ประสบการณ์ทางกายในเรื่องของการนอนราบกับการถูกขืนยั้นตรงของคนเราที่เป็นพื้นฐาน

ความเข้าใจให้กับมโนอุปลักษณ์ HAPPY IS UP, SAD IS DOWN, CONSCIOUS IS UP, UNCONSCIOUS IS DOWN และอื่นๆ

ตัวอย่างประสบการณ์ทางกายภาพที่มาจากคนที่คนเรามีปฏิกริยากับสิ่งอื่น เช่น ประสบการณ์การเติมน้ำใส่ภาชนะ ที่เมื่อใดก็ตามที่เราเติมน้ำไปในภาชนะอย่างหนึ่ง ยิ่งเติมมากเท่าใดเราก็จะเห็นว่าระดับของน้ำก็จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ประสบการณ์นี้เป็นพื้นฐานทางกายภาพให้กับมโนอุปลักษณ์ เช่น MORE IS UP และ LESS IS DOWN ตัวอย่างเช่น My income rose last year กับ His income fell last year.

ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การที่ค่านิยมในสังคมให้ความสำคัญกับความใหญ่โตความโอ้อ่าว่าเป็นสิ่งที่ดีแสดงถึงฐานะหรือความมั่นคง ค่านิยมนี้ก็จะส่งผลต่อความคิดหรือมโนอุปลักษณ์ที่ว่า BIG IS BETTER คนในสังคมนั้นก็จะคิดว่าใหญ่แล้วดี ใหญ่ดีกว่าเล็ก คนในสังคมนั้นก็จะนิยมซื้อบ้านหลังใหญ่ รถคันใหญ่ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเลคอฟและจอห์นสันมองว่าความคล้ายคลึงของสองมโนทัศน์นั้นไม่ได้มีพื้นฐานอยู่บนความคล้ายคลึงของวัตถุที่มีมาก่อน แต่เป็นความคล้ายคลึงในทางปริชานที่มีอยู่จริงในวัฒนธรรม โดยเป็นความคล้ายคลึงที่เกิดจากประสบการณ์ (experiential similarity) มากกว่าความคล้ายคลึงที่มีอยู่ก่อนทางกายภาพ (objective similarity) แนวคิดของพวกเขาจึงอาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์นิยม (experientialist)

นอกจากมโนอุปลักษณ์จะแสดงกระบวนการเรียนรู้ประสบการณ์และมโนทัศน์นามธรรมแล้ว เลคอฟและจอห์นสันยังกล่าวอีกว่ามโนอุปลักษณ์ยังมีบทบาทในการสร้างมโนทัศน์ สร้างความคิดหรือเข้าใจในประสบการณ์ต่างๆ ให้กับผู้ใช้ภาษาที่อยู่ร่วมกันในสังคมและวัฒนธรรมด้วย ดังนั้น มโนอุปลักษณ์ใหม่บางอันที่เกิดขึ้นมาก็สามารถทำให้เกิดการเข้าใจประสบการณ์เดิมในลักษณะใหม่ได้ เช่น มโนอุปลักษณ์ LOVE IS A COLLABORATIVE WORK OF ART ที่เริ่มแสดงออกมาในการพูดถึงความรักในภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลายในขณะนี้ แสดงถึงการรับรู้หรือการเข้าใจความรักในมุมมองใหม่ หรือเป็นการสร้างความคล้ายคลึงแบบใหม่ในระดับปริชาน มโนอุปลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมการใช้ภาษาจึงอาจมีอิทธิพลต่อการรับรู้ในลักษณะใหม่ๆ ได้ด้วย กล่าวคือมโนอุปลักษณ์ใหม่อาจสร้างความเป็นจริงแบบใหม่ กำหนดการกระทำในอนาคตของผู้ใช้ภาษาได้ ซึ่งยิ่งจะทำให้อุปลักษณ์ใหม่นั้นมีพลังหรือมีอำนาจในการสร้างมุมมองใหม่นั้นมากขึ้น และการรับรู้ความเป็นจริงในรูปแบบใหม่จะเกิดขึ้นเมื่อคนเริ่มเข้าใจประสบการณ์เกี่ยวกับความรักตามรูปแบบของอุปลักษณ์นี้ จากนั้นความคิดนี้จะฝังลึกเข้าไปในระบบปริชานจนผู้ใช้ภาษามีการแสดงออกทางภาษาและการกระทำที่สัมพันธ์กับอุปลักษณ์นี้ ซึ่งอุปลักษณ์ใหม่ที่มีพลังมักเป็นอุปลักษณ์ถูกนำเสนอขึ้นมาในสังคมโดยผู้ที่มีอิทธิพลในสังคม เช่น นักการเมือง ผู้นำทางศาสนา โฆษณาและสื่อต่างๆ

จะเห็นได้ว่าเลคอฟและจอห์นสันมองว่าอุปลักษณ์เป็นเรื่องของความคิด และการกระทำที่ถ่ายทอดมาออกมาซึ่งรูปภาพอีกทีหนึ่ง และถึงแม้ว่าอุปลักษณ์จะเป็นรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับความคล้ายคลึง แต่ความคล้ายคลึงบางประการของสองสิ่งนั้นเป็นความคล้ายคลึงในระดับปริชาณที่มีอยู่จริงในวัฒนธรรม และไม่ใช้ความคล้ายคลึงที่มีอยู่ก่อนแล้วของสองสิ่ง ซึ่งเลคอฟและจอห์นสันเรียกความคล้ายคลึงนี้ว่าเป็น ความคล้ายคลึงทางประสบการณ์ดังกล่าวข้างต้น

ทฤษฎีมนอุปลักษณ์ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในหมู่นักสนใจศึกษาอุปลักษณ์ และผู้ที่สนใจศึกษาภาษาเกี่ยวกับความคิด มีการนำเอาทฤษฎีนี้ไปวิเคราะห์อุปลักษณ์เกี่ยวกับมโนทัศน์ต่างๆ ในหลายๆ ภาษาและในต่างวัฒนธรรม เพื่อศึกษาว่าผู้ใช้ภาษามีความคิด ความเข้าใจต่อมโนทัศน์ต่างๆ ในวัฒนธรรมของเขาอย่างไร เช่น การศึกษามโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับเพศหญิงในภาษาอังกฤษ ภาษาสเปน และภาษาไทย (Hines, 1999; Achugar, 1997; มิรินคำ บูรรุ่งโรจน์, 2548 ตามลำดับ) มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับการตายและความตายเปรียบเทียบระหว่างภาษาอังกฤษและสเปน (Marin Arrese, 1996) มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับเวลาเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ (ควาลไฮม, 2543) มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจเปรียบเทียบระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาจีน (Chung, Huang and Ahrens, 2003) และการศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยอย่างเช่น โรคมะเร็ง ก็ได้รับความสนใจในการศึกษาเช่นกัน (Gibbs and Franks, 2002; Semino, Heywood and Short, 2004)

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณ์นี้มาใช้ในการวิเคราะห์อุปลักษณ์ โดยมโนอุปลักษณ์โรคมะเร็งในภาษาไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้แนวทางหลักในการวิเคราะห์อุปลักษณ์ที่เลคอฟและจอห์นสันให้ไว้ซึ่งอาจกล่าวสรุปอีกครั้งคือ เหนือกว่าความเป็นระบบของอุปลักษณ์ในระดับภาษาที่สะท้อนการเชื่อมโยงคุณสมบัติระหว่างสองมโนทัศน์อย่างเป็นระบบในระดับปริชาณ และสะท้อนมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับมโนทัศน์หนึ่งๆออกมา นอกจากนี้ยังจะนำแนวทางที่นักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งคือ เซมิโน เฮวูด และชอทท์ (Semino, Heywood, and Short, 2004) ผู้ศึกษามโนอุปลักษณ์โรคมะเร็งในภาษาอังกฤษ ซึ่งได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ห่มมโนอุปลักษณ์เพิ่มเติมไว้ด้วย

เซมิโน เฮวูดและชอทท์ กล่าวว่าแนวทางการวิเคราะห์ว่า อุปลักษณ์ใดเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ใด หรือสะท้อนมโนอุปลักษณ์ใดนั้นยังไม่ชัดเจนนัก พวกเขาถกตัวอย่างการวิเคราะห์ห่มมโนอุปลักษณ์ A PURPOSEFUL LIFE IS A BUSINESS ของเลคอฟและจอห์นสัน ดังรายละเอียดในตัวอย่างด้านล่าง และได้แย้งว่าตัวอย่างอุปลักษณ์ I want to get a lot of our life ที่ยกมาสนับสนุนมโนอุปลักษณ์นี้ยังขาดความชัดเจนว่าสัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์นี้ได้อย่างไร ทั้งนี้ เลคอฟและจอห์นสันก็ไม่ได้บอกว่าพวกเขาใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ใด

A PURPOSEFUL LIFE IS A BUSINESS

He has a rich life., It's an enriching experience., I want to get a lot out of life. He's going about the business of everyday life. It's time to take stock of my life. (Lakoff, 1993: 277)

เซมิโนและคณะกล่าวว่า การวิเคราะห์จากระดับภาษาไปสู่ระดับปริชานยังมีความคลุมเครือ และขาดแนวทางที่ชัดเจนในการวิเคราะห์ทำให้นักวิจัยหลายคนประสบปัญหาในการวิเคราะห์ มโนอุปลักษณ์เพราะอุปลักษณ์หนึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ได้มากกว่าหนึ่งมโนอุปลักษณ์ เซมิโนและคณะยกตัวอย่างการใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาอังกฤษ คำว่า dormant ที่ปรากฏในข้อมูลภาษาเกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาอังกฤษ เช่น “as far as the cancer that was in the bones is concerned that is dormant” คำว่า dormant มีความหมายเทียบได้กับคำในภาษาไทยว่า การจำศีลซึ่งในภาษาอังกฤษคำว่าdormant สามารถเป็นส่วนหนึ่งของมโนทัศน์ได้ถึงสามมโนทัศน์ คือ มโนทัศน์สัตว์ซึ่งมีการจำศีล มโนทัศน์ภูเขาไฟซึ่งมีช่วงที่ไม่ปะทุ และมโนทัศน์พืชซึ่งมีช่วงที่เมล็ดยังไม่งอก

พวกเขาได้แนะนำแนวทางในการวิเคราะห์เมื่อพบปัญหาในลักษณะนี้ไว้ว่า ให้นักวิจัย 1) ตรวจสอบความหมายของคำที่เป็นอุปลักษณ์นั้นกับพจนานุกรม หากคำนั้นเป็นคำที่มีหลายความหมายก็ให้ตรวจสอบการใช้คำนั้นในภาษาว่าถูกใช้ในความหมายใดมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นธรรมเนียมของอุปลักษณ์นั้น 2) ใช้หลักการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของสตีเนน (Steen, 1999) ร่วมด้วย ซึ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของสตีเนนมี 6 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นตอนระบุรูปภาษาอุปลักษณ์ (Metaphorical identification) โดยระบุว่าส่วนใดของถ้อยคำเป็นอุปลักษณ์ เรียกส่วนนั้นว่า metaphorical focus โดยสิ่งที่อ้างอิงของถ้อยคำต้องไม่ใช่สิ่งที่ความหมายของคำอ้างอิง (2) การระบุมโนทัศน์ปลายทาง (Metaphorical idea identification) โดยดูจากสิ่งที่นำมาเปรียบที่ปรากฏในถ้อยคำว่าสัมพันธ์กับสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (3) เปรียบเทียบคุณสมบัติเด่นของสิ่งที่นำมาเปรียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (Nonliteral comparison identification) (4) ระบุแนวดวงปริชานต้นเค้า (Nonliteral analogy) (5) เชื่อมโยงคุณสมบัติระหว่างสองมโนทัศน์ในระดับปริชาน (Nonliteral mapping identification) (6) ระบุมโนอุปลักษณ์ (Conventional metaphor identification) โดยพิจารณาร่วมกับความแพร่หลายของอุปลักษณ์ตามธรรมเนียม ว่ามีความเป็นอุปลักษณ์ตามธรรมเนียมมากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลอุปลักษณ์ในปริมาณที่มากเพียงพอความถี่ในการปรากฏของอุปลักษณ์ที่เราวิเคราะห์ และดูว่าเป็นอุปลักษณ์เดี่ยวๆหรือเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ใด อุปลักษณ์ตามธรรมเนียมควรจะมีค่าดี ในการปรากฏสูงและเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่สะท้อนมโนอุปลักษณ์บางอย่าง

เซมิโน เฮวูดและชอท (Semino, Heywood, and Short, 2004) กล่าวเสริมให้กับการวิเคราะห์อุปลักษณ์ในขั้นตอนที่ 4 ว่า คุณสมบัติที่เด่นของ source อาจมีมากกว่า 1 คุณสมบัติ และคำที่แสดง

ถึงแคววมโนทัศน์ต้นเค้าบางคำมีความหมายมากกว่า 1 ความหมายหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อ้างถึงได้มากกว่า 1 สิ่ง ทำให้ตัดสินได้ยากว่าแคววมโนทัศน์ต้นเค้านั้นคือสิ่งใด และการตัดสินโดยใช้ความรู้ในฐานะเจ้าของภาษาของผู้วิเคราะห์เพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอควรจะใช้การตรวจสอบความหมายของคำศัพท์ ในพจนานุกรมว่าคำค่านั้นมีความหมายตามตัวอักษรที่ความหมาย ความหมายใดบ้าง ตัวอย่างเช่นคำว่า dormant ที่ยกตัวอย่างข้างต้น ในพจนานุกรมระบุว่า dormant เป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตามตัวอักษรว่าสงบ หยุดเคลื่อนไหว อยู่เฉยๆ แต่สามารถที่จะมีการเคลื่อนไหวได้ในภายหลัง และเป็นคำคุณศัพท์ขยายอาการของสัตว์ พืช ภูเขาไฟ และองค์กร แต่จะไม่ขยายคำนามที่หมายถึงมนุษย์ ความหมายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแคววมโนทัศน์ต้นเค้าอาจเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งในบรรดาส่งเหล่านี้แต่ไม่ใช่มนุษย์ ทำให้ตัดสินได้ยากว่าแคววมโนทัศน์ต้นเค้าคือสิ่งใดหรือเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ใด นอกจากนี้อาจหาข้อมูลการปรากฏของคำนั้นจากคลังข้อมูลภาษา ซึ่งพวกเขาใช้คลังข้อมูลภาษาสามแหล่งคือ Lancaster-Oslo-Bergen, Freiburg-Lancaster-Oslo-Bergen, และ British National Corpus (รวม 4 ล้านคำ) มาประกอบกัน เพื่อดูว่า dormant ปรากฏในความหมายตามตัวอักษรกับสิ่งใดมากกว่ากัน ซึ่ง Semino และคณะพบว่า dormant ปรากฏกับภูเขาไฟ ปลา และพืชในลักษณะที่เป็นความหมายตามรูปศัพท์ ส่วนการปรากฏกับองค์กรเป็นความหมายในเชิงเปรียบเทียบ จึงเป็นไปได้ว่าแคววมโนทัศน์ต้นเค้าอาจเป็นภูเขาไฟ สัตว์ พืช แต่ไม่ใช่องค์กร จากนั้นอาจดูที่ความถี่ในการปรากฏว่า dormant ปรากฏกับสิ่งใดในความหมายตรงตามรูปศัพท์มากกว่ากัน หรืออาจสอบถามกับผู้ใช้ภาษาว่าคำนี้สัมพันธ์กับมโนทัศน์ใดมากกว่ากัน และในขั้นตอนที่ (6) เซมิโนและคณะกล่าวว่า มโนอุปลักษณ์ที่เราพบอาจเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ในระดับที่สูงกว่า เช่น การเปรียบเทียบแพร่กระจายของมะเร็งกับการระเบิดของภูเขาไฟนั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ BODY IS A CONTAINER ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบ ลำดับชั้นของอุปลักษณ์หรือ “inheritance hierarchies” ของเลคอฟ (Lakoff, 1993) และแนวคิดเรื่องอุปลักษณ์พื้นฐานหรือ primary metaphors ของเกรดี (Grady, 1999)

⁶ แนวคิดเรื่อง อุปลักษณ์ปฐมภูมิ (primary metaphor) เป็นแนวคิดของเกรดี (Grady, 1999) ที่กล่าวว่าอุปลักษณ์ปฐมภูมิคืออุปลักษณ์ที่ป็นพื้นฐานให้กับอุปลักษณ์อื่นๆ บางมโนอุปลักษณ์ที่ประกอบด้วยอุปลักษณ์ปฐมภูมิอยู่ภายในจึงเป็นมโนอุปลักษณ์เชิงซ้อน (complex metaphor) และอุปลักษณ์ปฐมภูมิมักเป็นอุปลักษณ์ที่เกิดจากประสบการณ์ทางกายในวัยเด็ก เช่นเช่น Importance is Big มาจากประสบการณ์ในวัยเด็กของเราที่ถูกพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าตัวเด็กมาก เมื่อไรก็ตามที่คนตัวโตหรือใหญ่เหล่านี้เข้าใกล้เด็กก็จะได้รับการดูแล โอบกอด อุ้ม และได้รับอาหาร จึงเกิดการเรียนรู้ว่าการปรากฏของคนตัวใหญ่โตเหล่านี้มีความสำคัญ ซึ่ง เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1987) เรียกอุปลักษณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ทางกายว่าอุปลักษณ์ร่างกาย (embodied metaphor)

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบลำดับชั้นของอุปลักษณ์นั้น เลคอฟกล่าววาม โนอุปลักษณ์หนึ่งที่เราพบมักสัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์อื่นอย่างเป็นลำดับชั้น โดยมักจะเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ใหญ่กว่าหรือมีความเฉพาะเจาะจงน้อยกว่าตัวอย่างเช่น มโนอุปลักษณ์ความรักเป็นการเดินทาง (LOVE IS A JOURNEY) เป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์ชีวิตที่มีเป้าหมายเป็นการเดินทาง (A PURPOSEFUL LIFE IS A JOURNEY) เกรดีเองก็ได้กล่าววาม โนอุปลักษณ์หนึ่งๆมักเป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์พื้นฐาน (primary metaphor) เช่น การที่มโนอุปลักษณ์ความตายเป็นขโมย (DEATH IS A THIEF) เป็นส่วนหนึ่งของมโนอุปลักษณ์คุณค่าของประสบการณ์เป็นการยึดครองสิ่งมีค่า (VALUED ASPECTS OF EXPERIENCE ARE PRECIOUS POSSESSIONS)

เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1999) เชื่อว่าอุปลักษณ์ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ทางกาย (body experience หรือ sensorimotor experience) และเรียกอุปลักษณ์ในกลุ่มนี้ว่าอุปลักษณ์ร่างกาย (embodied metaphor) ตัวอย่างเช่น อุปลักษณ์การคว้าแนวคิด (grasping an idea) ในภาษาอังกฤษเกิดขึ้นได้ก็เพราะคนเรานำประสบการณ์ทางกายในการหยิบ จับ หรือคว้าวัตถุไปทำความเข้าใจโนทัศน์ความคิด (idea) และความเข้าใจ (understanding) นอกจากนี้อุปลักษณ์บางอย่างเกิดจากการผสมรวมของประสบการณ์ทางกายสองอย่าง เช่น มโนอุปลักษณ์การรู้คือการมองเห็น (KNOWING IS SEEING) เกิดจากประสบการณ์ของคนเราที่ว่า การมองเห็นมักมาพร้อมกับ การรู้ หรือการรู้จำนวนมากเกิดขึ้นเมื่อมองเห็น ด้วยเหตุนี้เองมโนอุปลักษณ์จึงมีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในระบบความคิดและในภาษา

แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์ร่างกายทำให้แนวโน้มการศึกษาอุปลักษณ์ นำไปสู่การค้นหามโนอุปลักษณ์ที่เป็นสากลมากกว่าความแตกต่างของอุปลักษณ์ตามวัฒนธรรม การอธิบายมโนอุปลักษณ์ในเชิงสังคมวัฒนธรรมจึงเป็นด้านที่นักภาษาศาสตร์ปริชานไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ซึ่งโคเว็คเซส (Kovecses, 2005) กล่าวถึงอิทธิพลของประสบการณ์ทางวัฒนธรรมว่า แม้วาม โนอุปลักษณ์ส่วนใหญ่อาจอธิบายได้ด้วยแนวคิดอุปลักษณ์ร่างกาย แต่ในความเป็นจริงแล้วอุปลักษณ์มีความหลากหลายและแปรไปตามวัฒนธรรมด้วย มโนอุปลักษณ์บางอย่างอาจเป็นสากลหรือพบได้ในเกือบทุกภาษาแต่ความแตกต่างประการหนึ่งมีอยู่ในอุปลักษณ์ระดับภาษาที่อาจแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาหรือวัฒนธรรมย่อยในภาษา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของอุปลักษณ์

หน้าที่ของอุปลักษณ์นั้น นอกจากหน้าที่ทางกระบวนการปริชานในการทำความเข้าใจหรือเรียนรู้โนทัศน์นามธรรมดังที่ทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ได้กล่าวไว้แล้วนั้น อุปลักษณ์ยังมีหน้าที่ด้านการสื่อสาร สังคม และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่นักภาษาศาสตร์และนักวิจัยทางภาษาหลายท่านได้กล่าวถึงไว้ในหลายลักษณะด้วยกัน

โคเฮน (Cohen, 1979) กล่าวถึงหน้าที่หรือบทบาทของอุปสรรคในการทำให้เกิดความสนิทสนมระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังมากขึ้น เพราะอุปสรรคแสดงถึงการมีความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีความรู้หรือสมรรถนะทางภาษาร่วมกัน การมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน มีความสนใจคล้ายกัน และมีอารมณ์ความรู้สึกต่อสิ่งนั้นคล้ายกัน ทำให้มีความรู้สึกว่าเขาเหมือนกันเท่านั้นจึงสามารถเข้าใจความหมายของอุปสรรคนั้นได้ โคเฮนเรียกหน้าที่ด้านนี้ของอุปสรรคว่าหน้าที่ในด้านทางสังคม (social functions) และแมค คอว์แมค (Mac Cormac, 1990) ก็กล่าวในลักษณะที่คล้ายกันว่าเมื่อผู้พูดใช้อุปสรรคหนึ่งแล้วผู้ฟังสามารถเข้าใจอุปสรรคนั้นได้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมใกล้ชิดกันมากขึ้น เพราะต่างจะรู้สึกว่ามีสมาธิร่วมกันถึงการเปรียบเทียบที่ผู้พูดนำเสนอ และอารมณ์ความรู้สึกนี้มักไม่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาแบบธรรมดา

กิบส์ (Gibbs, 1994) กล่าวว่า อุปสรรคมีหน้าที่ในการสื่อสาร และเรียกหน้าที่นี้ว่า หน้าที่ในการสื่อสารของอุปสรรค (communicative function of metaphor) กิบส์อธิบายว่าอุปสรรคมักจะถูกใช้เมื่อผู้พูดต้องพูดหรืออธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เข้าใจได้ยากและไม่สามารถใช้คำศัพท์ทั่วไปที่มีอยู่อธิบายให้กระจ่างแจ้งได้ ประการที่สองอุปสรรคช่วยให้เราสามารถอธิบายหรือพูดถึงประสบการณ์ที่มีข้อมูลซับซ้อนได้ ซึ่งการใช้คำศัพท์แบบธรรมดาทั่วไปไม่สามารถอธิบายได้กิบส์ยกตัวอย่างการอธิบายถึงความรักว่า My love is like a blossoming bouquet of roses. ซึ่งสามารถอธิบายถึงคุณสมบัติหลายๆอย่างที่มีอยู่ในความรักได้ในเวลาเดียวกัน เช่น ความหวานชื่น ความอ่อนโยน ความงาม และ ช่วงผลิบานของความรักที่มักจะเป็นช่วงสั้นๆเหมือนความงามของดอกไม้ เป็นต้น และประการที่สามอุปสรรคช่วยให้ผู้พูดสามารถอธิบายประสบการณ์ของตนได้อย่างสมจริงเพราะอุปสรรคจะทำให้ผู้ฟังสามารถจินตนาการภาพของสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อในสมอง และเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อได้อย่างชัดเจน

ฮัลลiday (Halliday, 1994) กล่าวถึงหน้าที่ในการสื่อสารของอุปสรรคไว้เช่นกัน เขาเรียกหน้าที่ของอุปสรรคว่า 'metafunction' และได้กล่าวว่าอุปสรรคนั้นมีหน้าที่ที่สามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ คือ (1) หน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด (ideational metafunction) เช่น การอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเช่นการอธิบายระบบไฟฟ้าซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยระบบประปา (2) หน้าที่ในการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal metafunction) โดยอุปสรรคในถ้อยคำจะช่วยให้ในการแสดงความรู้สึกของผู้พูด ช่วยในการสร้างความสนิทสนม และบางอุปสรรคก็ช่วยสร้างอารมณ์ขัน (3) หน้าที่ด้านการสร้างตัวบท (textual metafunction) เช่น อุปสรรคบางอย่างที่ปรากฏในงานเขียนสามารถช่วยเรียกหรือความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นรูปภาษาที่ช่วยสร้างโลกจินตนาการให้เกิดขึ้นในงานเขียน และอุปสรรคหนึ่งๆมักจะทำหน้าที่เหล่านี้ไปพร้อมๆกัน

โกทลี (Goatly, 2000) กล่าวถึงหน้าที่ของอุปสรรคไว้ 12 ประการ โดยอาศัยแนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษา 3 ประการของฮอลลiday (Halliday, 1994) เป็นพื้นฐาน ซึ่งหน้าที่ทางภาษาที่ฮอลลiday กล่าวไว้นั้น ประการแรกคือหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational) ประการที่สองคือหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal) และประการที่สาม คือหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual) โดยโกทลีได้จัดกลุ่มหน้าที่ของอุปสรรคไว้ดังนี้

กลุ่มแรกคือกลุ่มที่มีหน้าที่ในถ่ายทอดความคิด อุปสรรคในกลุ่มนี้มีหน้าที่ 3 แบบย่อย คือ (1) ทำหน้าที่เติมช่องว่างในคลังคำให้กับภาษาในกรณีที่ไม่มีคำในภาษาที่สื่อถึงความคิดหรือมโนทัศน์นั้น หรืออาจเป็นกรณีที่อุปสรรคสื่อความหมายได้ดีกว่าคำเดิมที่มีอยู่ เช่น การใช้คำว่า light year หรือ ปีแสง ในภาษาอังกฤษ เป็นอุปสรรคแทนระยะทางการเดินทางของแสงใน 1 ปี ซึ่งแสดงถึงการทำความเข้าใจระยะทางการเดินทางของในรูปของเวลา (ใน 1 ปีแสงจะเดินทางได้เป็นระยะทาง 94,630,000,000,000 กิโลเมตร) (2) หน้าที่ในการอธิบายความคิดที่เป็นนามธรรมโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งโกทลียกตัวอย่างการเปรียบระบบไฟฟ้ากับระบบประปาแบบเดียวกับฮอลลiday (3) หน้าที่ในการสร้างมุมมองใหม่ให้กับสิ่งต่างๆ เช่น การเปรียบเทียบเรือไวคิงเป็นม้าในถ้อยคำที่ว่า the horse of the sea ทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่มีต่อเรือในลักษณะของม้าซึ่งเป็นมุมมองที่ผู้ฟังอาจไม่คุ้นเคยมาก่อน

กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่มีหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โกทลียกถึงหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของอุปสรรคไว้ 4 ประการคือ (4) หน้าที่ในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก เช่น อุปสรรคในโคลงกลอนต่างๆจะทำหน้าที่นี้เพราะมักมีส่วนในการสร้างอารมณ์ให้เกิดขึ้นกับผู้อ่าน (5) ทำหน้าที่เป็นคำรับหูเมื่อผู้พูดต้องการหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพหรือแสดงความหมายในแง่ลบ เช่น การใช้อุปสรรค climbed the golden stair หรือ called to the eternal sleep แทนคำว่า to die (6) หน้าที่ในการสร้างความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง (7) เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งทางภาษา ใช้หยอกล้อ หรือสร้างอารมณ์ขัน เช่น การใช้อุปสรรคในการทนายปริศนา

กลุ่มที่สามคือกลุ่มที่มีหน้าที่ด้านการเรียบเรียงตัวบท โกทลียกไว้ว่า ในด้านการเรียบเรียงตัวบทนั้น (8) อุปสรรคมีส่วนช่วยในการลำดับความในปริศนา เช่น ในการเล่าเรื่องราวบางอย่างที่ใช้ อุปสรรคเป็นตัวดำเนินเรื่อง โดยโกทลียกตัวอย่างปริศนาการเล่าเรื่องเกี่ยวกับทหาร โรมันเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้เล่าใช้เรื่องของมดมาเป็นอุปสรรคแทนทหาร โรมัน ขณะเล่าเรื่องก็เล่าเปรียบกับชีวิตมดที่ละประเด็นเป็นลำดับไป (9) หน้าที่ในการสร้างโลกจินตนาการในปริศนาที่นานต่างๆ และ (10) เป็นรูปภาพอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ใช้คำน้อยแต่สื่อความได้มาก ช่วยความจำ และอุปสรรคที่เป็นการกล่าวเกินจริงจะช่วยเรียกความสนใจของผู้อ่าน

นอกจากนี้โกทลียังกล่าวถึงหน้าที่ของอุปสรรคอีก 2 อย่างที่คาบเกี่ยวกลุ่มถ่ายทอดความคิดและกลุ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ (11) หน้าที่ในการจูงใจผู้ฟัง โดยอุปสรรคที่ผู้พูดใช้อย่าง

เหมาะสมจะมีผลให้ผู้ฟังทำหรือไม่ทำอะไรบางอย่าง และ (12) หน้าที่ในการกำหนดความคิดของผู้ฟัง เช่น อุปลักษณ์ผู้หญิงเป็นสินค้า (WOMAN IS COMMODITY) ที่มีบทบาทในการกำหนดภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่นว่าเป็นเพศที่ค้อยกว่า มักถูกใช้งานและครอบครองโดยเพศชาย และโกทลียังได้กล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งว่า อุปลักษณ์ในปริจเฉทที่ต่างกัน จะทำหน้าที่ต่างกัน เช่น อุปลักษณ์ในบทร้อยกรองมักทำหน้าที่ในการแสดงอารมณ์ความรู้สึก แต่ทำหน้าที่อธิบายแนวคิดนามธรรมในปริจเฉทที่เป็นบทความวิทยาศาสตร์

ข้อสังเกตเกี่ยวกับหน้าที่ของอุปลักษณ์ตามประเภทของปริจเฉทของโกทลีเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ใจ ข้อมูลจากหลายงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณ์และหน้าที่ของอุปลักษณ์ในปริจเฉทแบบต่างๆ กัน เช่น ปริจเฉทบทความวิทยาศาสตร์ ปริจเฉทโฆษณา ปริจเฉทบทบรรยายของครูในห้องเรียน และอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นหน้าที่หรือบทบาทของอุปลักษณ์ในการสื่อสารหรือสื่อเจตนาปริจเฉทที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน

อุปลักษณ์ในปริจเฉททางวิทยาศาสตร์นั้น งานวิจัยหลายชิ้นพบว่าโดยทั่วไปแล้วการอธิบายทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์นั้นต้องอาศัยอุปลักษณ์ เช่น การอธิบายแนวคิดเรื่องอะตอมโดยเปรียบเทียบกับระบบสุริยะจักรวาล การอธิบายระบบไฟฟ้าด้วยการเปรียบเทียบกับระบบประปา (Gibbs, 1994; Gwyn, 1999; Knudsen, 2003) กิบบ์ (Gibbs, 1994) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในการสื่อสารของอุปลักษณ์ในปริจเฉทเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ว่า อุปลักษณ์มีประโยชน์ต่อการอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อนทางวิทยาศาสตร์ และนักปรัชญาได้แบ่งอุปลักษณ์ที่ใช้ในวิทยาศาสตร์ออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) อุปลักษณ์เพื่อการสอน (pedagogical metaphor) คืออุปลักษณ์ที่ช่วยให้ข้อมูลต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์ที่อยู่ยากซับซ้อนมีความเป็นระบบที่เข้าใจง่ายมากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการสอนและการอธิบายทฤษฎีให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย (2) อุปลักษณ์เพื่อสร้างทฤษฎี (Theory constitutive metaphors) คืออุปลักษณ์ที่ใช้ในการสร้างทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ

บิกชีรี (Bicchieri, 1988 อ้างใน Gibb, 1994) กล่าวว่าในช่วงต้นของศาสตร์ใดๆ ก่อนเข้าถึงยุคสมัยความเป็นวิทยาศาสตร์ อุปลักษณ์มีประโยชน์ในการสร้างคำศัพท์ใหม่ๆ และช่วยวางโครงสร้างให้กับแนวคิดใหม่ในศาสตร์ต่างๆ เช่น ในยุคต้นๆ ของทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มีการอธิบายแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการผลิต วงจรการค้า และการส่งกระจายสินค้า โดยมีสังคมทางเศรษฐศาสตร์ที่ประกอบด้วยองค์การค้าต่างๆ ที่ร่วมกันส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งไปเปรียบ เทียบกับร่างกายของมนุษย์ที่มีอวัยวะต่างๆ เป็นองค์ประกอบและช่วยกันทำงานเพื่อส่วนรวม ในศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์เองอุปลักษณ์มีประโยชน์ในทุกๆ ช่วงของพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การใช้อุปลักษณ์เป็นศัพท์ทางฟิสิกส์ในการอธิบายอะตอมว่ามีลักษณะเป็นระบบสุริยะจักรวาล (solar system) ซึ่งแนวคิดนี้เกิดในช่วงกลางของศาสตร์ทางฟิสิกส์ อุปลักษณ์จึงมีบทบาทในการแสดงรูปหรือโครงสร้างจำลองของอะตอมด้วย และมีประโยชน์ใน

การสร้างคำศัพท์ให้กับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์อย่างมากจนนักปรัชญาหลายคนในศตวรรษที่ 20 มองว่าอุปลักษณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ทุกระดับ โดยมีบทบาทในการกำหนดแนวทางของวิทยาศาสตร์ มีอิทธิพลต่อทฤษฎีและการกระทำของนักวิทยาศาสตร์

นูดเซ็น (Knudsen, 2003) ศึกษาการใช้อุปลักษณ์ทางวิทยาศาสตร์ทั้งสองแบบ คืออุปลักษณ์เพื่อการสอน (pedagogical metaphor) และอุปลักษณ์เพื่อสร้างทฤษฎี (theory-constitutive metaphor) ในปริจเฉทบทความทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องยีนในร่างกาย เปรียบเทียบระหว่างบทความสำหรับนักวิทยาศาสตร์ (specialist discourse) และบทความสำหรับบุคคลทั่วไป (non-specialist discourse) ผลการวิจัยเกี่ยวกับเจตนาและการใช้อุปลักษณ์พบว่าอุปลักษณ์วิทยาศาสตร์หนึ่งๆสามารถทำหน้าที่ได้ทั้งสองอย่าง อุปลักษณ์จึงไม่น่าจะมีหน้าที่เฉพาะ แต่เป็นกลวิธีที่จะใช้ในการสื่อเจตนาใดๆหรือหลายเจตนาของผู้พูด และหน้าที่ของอุปลักษณ์น่าจะขึ้นกับเจตนาและบริบท

ลายเบิร์ต (Liebert, 1997) ศึกษาอุปลักษณ์ในภาษาทางวิทยาศาสตร์โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิทยาศาสตร์ทางรายการวิทยุ พร้อมวิเคราะห์การสื่อสารด้วยอุปลักษณ์นั้นๆระหว่างนักวิทยาศาสตร์และผู้สัมภาษณ์พบว่า อุปลักษณ์มีประโยชน์ในการพูดคุยตอบปัญหาทางวิทยาศาสตร์ การอธิบายและนำเสนอแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ และมนอุปลักษณ์หนึ่งที่เขาพบจากการสนทนาเรื่องเชื้อราทำลายตัวอาคาร คือ เชื้อราคือผู้มาตั้งรกราก (FUNGI ARE PEOPLE WHO SETTLE DOWN)

ในปริจเฉทโฆษณานั้น เวลาสโก-ซาคริสตันกับฟูเอเต-โอลิเวรา (Velasco-Sacristan and Fuertes-Olivera, 2005) ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับเพศในโฆษณาน้ำหอม พบว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีที่ถูกนำมาใช้เพื่อการชักชวนหรือโน้มน้าวผู้บริโภคน (persuasive devices) ในภาษาโฆษณา โดยอุปลักษณ์จะทำให้ผู้บริโภคดีความโดยการเชื่อมโยงคุณสมบัติของสินค้ากับแวดดมโนทัศน์คั้นเค้า เช่น การเปรียบน้ำหอมกับน้ำทะเล ผู้บริโภคจะมองว่าน้ำหอมมีคุณสมบัติเหมือนน้ำทะเลคือ เป็นของเหลว (liquid) ที่มีความสดชื่น (refreshing) มีชีวิตชีวา (invigorating) มีพลัง (revitalizing) ทำให้สินค้าดูดีและน่าซื้อมากขึ้น เนาวนิจ สิริผาติวิรัตน์ (2544) ศึกษาภาษาชักจูงในโฆษณาทางโทรทัศน์ก็พบว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้เพื่อการชักจูงผู้บริโภคนในโฆษณาในโทรทัศน์

ในปริจเฉทเกี่ยวกับการเมือง ชาตรีส-แบลค (Charteris - Black, 2004) ศึกษาอุปลักษณ์และมนอุปลักษณ์ในปริจเฉททางการเมือง ได้แก่ ปริจเฉทสุนทรพจน์ของนักการเมือง และปริจเฉทการอภิปรายในสภา พบว่าอุปลักษณ์ถูกใช้เพื่อโน้มน้าวผู้ฟังเชื่อหรือคล้อยตาม และชาตรีส-แบลคคิดว่า การโน้มน้าวหรือ persuasion เป็นหน้าที่หลักของอุปลักษณ์ วรรณุช กรองทอง (2547) ศึกษาภาษาของนักการเมืองไทยพบว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีหนึ่งที่นักการเมืองที่เป็นผู้อภิปรายในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรใช้ในการพูดประชดในการอภิปรายทางการเมืองของไทย

ในปริจเฉทนิยาย เกรโกริโอ (Gregoriou, 2002) ศึกษาอุปลักษณ์ในนิยายเกี่ยวกับฆาตกรรม ต่อเนื่อง 2 เรื่องของ James Patterson ชื่อ *Along Came a Spider* (1993) กับ *Cat and Mouse* (1997) เพื่อหา มโนอุปลักษณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์ของผู้แต่งในการบรรยายถึงความคิดของฆาตกร และพบว่ามโนอุปลักษณ์หลักที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับฆาตกรในเรื่องที่ชื่อ Soneji ตลอดเรื่องคือ KILLERS ARE ANIMALS และ KILLERS ARE SPIDERS โดยพบว่าผู้เขียนใช้อุปลักษณ์เหล่านี้ เพื่อดำเนินเรื่อง เพื่อนำเสนอตัวละคร และเพื่ออธิบายบุคลิกภาพที่ซับซ้อนของตัวละครที่เป็นฆาตกร ทำให้ตัวละครดูลึกซึ้งน่าสนใจและน่าติดตาม

ในปริจเฉทการบรรยายในห้องเรียนของครู กอตาซีและจิน (Cortazzi and Jin, 1999) ศึกษาอุปลักษณ์ของครู พบว่าอุปลักษณ์มีประโยชน์ต่อการอธิบายเรื่องที่เป็นนามธรรมหรือเข้าใจยาก และเป็นประโยชน์ต่อการพูดประเมินนักเรียน คาเมลอน (Cameron, 2003) ศึกษาอุปลักษณ์ที่ครูใช้ในชั้นเรียน และพบว่าอุปลักษณ์มีประโยชน์ต่อการสอนของครูในหลายด้าน เช่น การนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ให้กับนักเรียน ทำให้เรื่องที่สอนเข้าใจง่ายขึ้น การสรุปเนื้อหา และการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนักเรียน ซึ่งอุปลักษณ์ช่วยให้การแสดงความคิดเห็นของครูเป็นการแสดงความคิดเห็นแบบอ้อม ซึ่งอาจเพื่อช่วยลดการเสียน้ำของนักเรียน อย่างไรก็ตามการตรวจสอบความเข้าใจอุปลักษณ์ที่ครูใช้ในกลุ่มนักเรียนพบว่า มีนักเรียนที่เข้าใจความหมายของอุปลักษณ์ได้ไม่ตรงกับสิ่งที่ครูต้องการสื่อหรือนำเสนอ

ในปริจเฉทเกี่ยวกับงานสถาปนิก โรดริเกวส (Rodriguez, 2003) ศึกษาอุปลักษณ์ในเอกสารและหนังสือเกี่ยวกับงานด้านสถาปนิกจำนวนมาก เช่น *Architectural Record*, *Architectural Design*, และอื่นๆ พบว่ามโนอุปลักษณ์หลายแบบ เช่น BUILDING ARE CLOTH และ MAKING A BUILDING IS WEAVING และมีอุปลักษณ์จินตภาพ เช่น The basic part of the building is a three-sided doughnut ในปริจเฉทเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอุปลักษณ์เหล่านี้มีบทบาทและหน้าที่ในการอธิบายโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมต่างๆที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยการจินตนาการของสถาปนิก เช่น การเปรียบรูปร่างภายนอกและส่วนต่างๆของตัวอาคารกับอวัยวะของสัตว์ใน “The residential wing [...] subdivides into three dormitory pods along a west facing veranda, with east-facing verandas between each pod.” นอกจากนี้เขาเสนอให้นำอุปลักษณ์เหล่านี้ไปใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาทางด้านสถาปนิก ทั้งอุปลักษณ์ที่มีอยู่ในตำราและที่อยู่ในการสนทนาของวงการสถาปนิก เพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะทางการใช้อุปลักษณ์ และนำอุปลักษณ์เหล่านี้ไปใช้ในวัฒนธรรมการทำงานของเขาในอนาคตได้

ในปริจเฉทภาษาทางการแพทย์และภาษาเกี่ยวกับโรค แวน รินแวน ดงเกอร์อน (Van Rijnvan Tongeron, 1997 อ้างถึงใน Fleischman, 2003) ศึกษาอุปลักษณ์ในปริจเฉททางการแพทย์ โดยเฉพาะในงานวิจัยที่เกี่ยวกับโรคมะเร็งพบว่าอุปลักษณ์ในปริจเฉททางการแพทย์มีหน้าที่หลัก 3

ประการ ประการแรก หน้าที่ในการเพิ่มคำศัพท์ทางการแพทย์ ประการที่สอง หน้าที่ในการอธิบายมโนทัศน์ใหม่ๆทางการแพทย์ เช่น การอธิบายเกี่ยวกับยีนที่อยู่ในโรคโครโมโซม ด้วยการเปรียบเทียบยีนในร่างกายเป็นรหัสหรือเป็นผู้ส่งสารที่อยู่บนดีเอ็นเอ ดังจะเห็นได้จากการเรียกยีนชนิด RNA ด้วยคำว่า ยีนผู้ส่งสาร (messenger RNA) และประการที่สาม หน้าที่ในการสร้างทฤษฎีซึ่งเป็นหน้าที่เดียวกันกับที่พบในปริงเจทวิทยาศาสตร์ที่ได้กล่าวไปข้างต้น นอกจากนี้หน้าที่ของอุปลักษณยังขึ้นอยู่กับบริบท เมื่อบริบทเปลี่ยนไปหน้าที่ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น เมื่ออุปลักษณที่อธิบายทฤษฎีนั้นๆเป็นที่รู้จักในรูปอุปลักษณนั้นแล้ว อุปลักษณก็อาจเปลี่ยนหน้าที่จากหน้าที่ในการสร้างทฤษฎีไปทำหน้าที่ในการอธิบายมโนทัศน์ใหม่ และอุปลักษณที่พบได้มากที่สุดในการสนทนา ระหว่างแพทย์และผู้ป่วยคืออุปลักษณที่มีหน้าที่ในการอธิบายมโนทัศน์ เพราะขณะสนทนาแพทย์ต้องมีการอธิบายปรากฏการณ์ทางพยาธิสรีระวิทยาที่ซับซ้อนให้ผู้ป่วยฟัง

กวิน (Gwyn, 1999) กล่าวว่า อุปลักษณมีประโยชน์ต่อการอธิบายเกี่ยวกับโรคต่างๆของแพทย์ โดยแพทย์มักใช้อุปลักษณเกี่ยวกับอาหารและห้องครัวเพื่ออธิบายกระบวนการเกิดโรค เช่น การอธิบายการติดเชื้อเฉียบพลันของกล้ามเนื้อหัวใจ (acute pericarditis) ด้วยอุปลักษณขนมปังและเนย โดยการเปรียบเทียบกล้ามเนื้อหัวใจ (pericardium) ซึ่งมีสองชั้นเป็นขนมปัง การติดเชื้อทำให้กล้ามเนื้อหัวใจสองชั้นนี้แยกห่างออกจากกันจนระหว่างกลางมองเห็นใยเนื้อเยื่อที่เชื่อมกล้ามเนื้อทั้งสองอยู่ และใยเนื้อเยื่อนี้ถูกเปรียบเทียบเป็นเนยที่อยู่ระหว่างขนมปังสองแผ่น เมื่ออธิบายลักษณะอาการ เช่นนี้แพทย์จึงใช้คำว่า bread and butter pericardium หลังจากได้รับการรักษาแล้วบนผิวของกล้ามเนื้อหัวใจจะเกิดรอยหรือแผ่นฝ้าขาวๆจับอยู่ และแพทย์อธิบายอาการด้วยคำว่า milk spots ซึ่งนมก็เป็นอุปลักษณอาหารอีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการเรียกโรคถุงน้ำที่รังไข่ (ovarian cyst) แบบที่ภายในถุงน้ำมีเลือดข้นๆและเศษชิ้นส่วนอื่นๆปะปนอยู่ภายในว่า ถุงน้ำช็อกโกแลต หรือ Chocolate Cyst การเรียกลักษณะของอุจจาระของผู้ป่วยที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียชนิดคอรেলাว่า rice water (ในภาษาไทยเรียกว่า อุจจาระเป็นน้ำขาวขุ่น) อุปลักษณอื่นๆ ที่แพทย์ใช้ เช่น อุปลักษณเกี่ยวกับสัตว์ พบเมื่อแพทย์เรียกหัวใจที่มีไขมันไปจับตัวอยู่มากในผู้ป่วยโรคหัวใจว่า thrush breast heart และ tabby cat heart และอุปลักษณสัตว์อื่นๆ เช่น canine teeth (ฟันเขี้ยว), chicken pox (โรคอีสุกอีใส), spider naevus (ลายเส้นเลือดฝอยขึ้นที่ผิวหนังในผู้ที่ดื่มเหล้ามาก)

จันทิมา เขียวมานนท์ (2549) ศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ในภาษาไทย ส่วนหนึ่งของผลงานวิจัยของจันทิมาพบว่า อุปลักษณเป็นกลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์แบบหนึ่งที่ใช้ชี้แนะเสนอภาพผู้ป่วยโรคเอดส์ในวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทย อุปลักษณที่พบมีหลายแบบ เช่น อุปลักษณการแต่งงาน อุปลักษณเกี่ยวกับนรก โดยผู้มีเชื้อเอดส์เปรียบการติดเชื้อเอดส์กับการแต่งงานและการตกนรก เช่น "...เธอตอบว่า เธอแต่งงานแล้วกับเอดส์" และ "ฉันตกนรกทั้ง

เป็น” ในขณะที่บุคคลทั่วไปสร้างภาพผู้มีเชื้อเฮดส์ว่าเป็นแพะรับบาป ผู้ถูกกล่าวหา และซากศพ “...ผู้ติดยาเสพติดเป็นแพะรับบาป” และ“สภาพร่างกายของผู้ป่วยดูไม่ต่างจากซากศพ”

จะเห็นได้ว่านอกจากอุปถัมภ์จะมีบทบาทในทางปริชานตามที่ทฤษฎีมโนอุปถัมภ์ได้แสดงให้เราเห็นแล้ว อุปถัมภ์ที่ปรากฏอยู่ในปริชานต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นหน้าที่ในการสื่อสารในฐานะที่เป็นกลวิธีทางภาษาอย่างหนึ่งที่ผู้พูดหรือผู้สร้างปริชานต่างๆเหล่านี้ใช้เพื่อกระทำการอะไรบางอย่างผ่านภาษา เช่นการอธิบาย (ในปริชานวิทยาศาสตร์และการแพทย์) การชม (ในปริชานการพูดกล่าวชมหญิงสาว) การประชด (ในปริชานการเมือง) การโน้มน้ำหนัก (ในปริชานการเมืองและปริชานโฆษณา) การสอน การแสดงความคิดเห็นแบบอ้อม และการประเมิน (ในปริชานการบรรยายของครูในห้องเรียน) ซึ่งสิ่งทำงานวิจัยเหล่านี้ค้นพบ สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์กลุ่มหนึ่งที่สนใจศึกษาการใช้อุปถัมภ์และเชื่อว่า หน้าที่ของอุปถัมภ์ในการสื่อสารคือการเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้พูดหรือผู้เขียนนำมาใช้ทำกิจกรรมหรือในการสื่อเจตนาของถ้อยคำหรือปริชาน ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดนี้มีกล่าวถึงในหัวข้อ (2.4.2)

2.3 ปริชาน เจตนา และการวิเคราะห์เจตนาปริชาน

คำว่า “ปริชาน” คำนี้ถูกนำมาใช้ในทางภาษาศาสตร์เพื่ออ้างถึง “discourse” ในความหมายกว้างๆว่า ‘หน่วยทางภาษาในระดับเหนือประโยคขึ้นไป’ หรือ ‘ตัวบท’ (text) หรือ ภาษาที่อยู่ในลักษณะคำพูดต่อเนื่อง กฤษดาวรรณ หงส์ลดากรม์ (2539, 2543) กล่าวว่า ปริชาน มาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งตามคำนิยามแล้วหมายถึงเรื่องเล่า นิยาย ตำนาน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของมุขปาฐะหรือภาษาเขียน แต่ในทางภาษาศาสตร์ปริชานมีความหมายที่กว้างกว่า โดยหมายรวมถึงปรากฏการณ์ทางภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค ข้อความที่ประกอบไปด้วยประโยคต่างๆ และประโยคเหล่านั้นมีการเชื่อมโยงกันหรือการใช้ภาษาที่อยู่ในลักษณะคำพูดต่อเนื่องต่างๆ และตัวอย่างของภาษาที่เรียกว่าปริชาน เช่น บทสนทนา บทสัมภาษณ์ นิทาน เรื่องเล่า วรรณคดี บทสารคดี บทภาพยนตร์ ข่าวในหนังสือพิมพ์ ป้ายเชิญชวน และตัวบทที่เป็นผลจากกิจกรรมทางภาษาแบบอื่นๆ คำว่า ปริชานในความหมายนี้ นักวิชาการบางท่านเรียกว่า วจนะ ข้อความ และบทหรือตัวบท (text) แต่ปัจจุบันนี้คำว่า ปริชาน ไม่ได้มีขอบเขตอยู่เพียงที่ตัวเนื้อหาของข้อมูลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดปริชานนั้นๆ กระบวนการทางสังคมที่มีผลต่อปริชานหรือที่ได้รับผลจากปริชาน เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปริชานของแพทย์แผนปัจจุบันที่มีวิธีการรักษาตามแบบอย่างในประเทศตะวันตกกับปริชานการแพทย์แผนโบราณซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย และปริชานในความหมายใหม่นี้ นักภาษาศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยานิยมเรียกว่า วาทกรรม

กวิน (Gwyn, 1999) กล่าวว่า ปริจเฉท คือ การที่ผู้สร้างนำภาษา ตัวบทและจินตนาการ มารวมกัน เพื่อนำเสนอหรือแสดงความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดในโลก เกี่ยวกับตนเอง หรือเกี่ยวกับผู้อื่นและใช้ปริจเฉทนั้นให้เป็นประโยชน์ในการสื่อสารอะไรบางอย่าง และปริจเฉททางการแพทย์ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่คนเราสร้างขึ้น ซึ่งเฟลิชแมน (Fleischman, 2003) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วปริจเฉททางการแพทย์นั้นแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ ภาษาพูดและภาษาเขียน ปริจเฉทภาษาพูดที่นักวิจัยนิยมนำมาศึกษาคือ บทสนทนาระหว่างแพทย์และผู้ป่วย การสัมภาษณ์ผู้ป่วย เรื่องเล่าประสบการณ์การเจ็บป่วยของผู้ป่วย เรื่องเล่าของแพทย์ ส่วนปริจเฉทภาษาเขียนที่ได้รับความสนใจ คือ บทคัดย่อและบทความวิชาการทางการแพทย์ การรายงานผลการวิจัยทางการแพทย์ในสื่อต่างๆ เช่น ข่าวในนิตยสารวิทยาศาสตร์สำหรับประชาชน ตำราการแพทย์ และการจัดบันทึกประวัติของผู้ป่วยในเอกสารของโรงพยาบาล เป็นต้น

จีอากาโกเพาเลาและกูทซอส (Georgakopoulou & Goutsos; 2001) กล่าวว่า ปริจเฉทหรือตัวบทเป็นหน่วยทางภาษาที่ผู้ใช้ภาษาใช้ในการสื่อสาร มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของหน่วยปริจเฉท หน่วยหนึ่งประกอบไปด้วยหน่วยทางภาษาย่อยระดับต่างๆ ได้แก่ คำ วลี ประโยค ผสมรวมกับเจตนาของผู้พูดหรือผู้เขียน สถานการณ์ ท่าทางและอื่นๆ ทั้งหมดรวมกันเรียกว่าตัวบทหรือปริจเฉท ซึ่งอาจอยู่ในรูปของปริจเฉทภาษาเขียน หรือปริจเฉทภาษาพูด และในการสื่อสารด้วยปริจเฉทหนึ่งนั้นผู้พูดไม่ได้เป็นแค่เพียงพูดสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไป แต่ปริจเฉทนั้นเป็นการกระทำทางภาษาอย่างหนึ่ง และความหมายของการสื่อสารก็อยู่ที่การกระทำผู้พูดนั่นเอง เจตนาและการกระทำจึงเป็นส่วนหนึ่งของปริจเฉทที่ถูกสร้างขึ้นในสถานการณ์หรือบริบทหนึ่งเสมอ วจนกรรมในปริจเฉทจึงอาจช่วยบ่งบอกถึงเจตนาที่อยู่เบื้องหลังปริจเฉทได้ ซึ่งในเรื่องของเจตนา นั้น ไกรซ์ (Grice, 1975) กล่าวว่า เจตนาเป็นความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ (what is meant) ซึ่งอยู่เบื้องหลังการใช้ถ้อยคำต่างๆ และต้องอาศัยการตีความจากถ้อยคำของผู้พูด (what is said) ความหมายของถ้อยคำตามแนว ทิศของ ไกรซ์จึงมีสองแบบคือ ความหมายตรงตามถ้อยคำที่กล่าวและความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อซึ่งเป็นความหมายที่นอกเหนือไปจากความหมายประจำคำศัพท์และเป็นความหมายที่ซ่อนอยู่ในถ้อยคำ ผู้ฟังจะต้องอนุมานหรือตีความจากถ้อยคำและบริบทจึงจะทราบความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อได้ ไกรซ์เรียกความหมายแบบที่สองนี้ว่า ความหมายชี้บ่งโดยนัย หรือ (implicature)⁷ ดังเช่น

⁷ Implicature มาจากคำว่ากริยา to imply ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า 'plicare' หมายความว่า ห่อหรือหุ้ม (to fold) สิ่งที่ถูก implied ก็คือสิ่งที่ถูกห่อเอาไว้ในถ้อยคำ และการที่จะทำความเข้าใจมันได้เราก็ต้องแกะห่อนั้นออก เอาสิ่งที่ซ่อนไว้ออกมา (Mey, 1993) และ ไกรซ์กล่าวว่า Implicature มีสองแบบคือ ความหมายบ่งชี้โดยนัยจากรูปภาษา (conventional implicature) และความหมายบ่งชี้โดยนัยจากการสนทนา (conversational implicature) ความหมายบ่งชี้โดยนัยจากรูปภาษา คือ ความหมายชี้บ่งโดยนัยที่สามารถเข้าใจได้โดยไม่ต้องอาศัยบริบท เพราะเป็นความหมายที่รู้กันดีในหมู่ผู้ใช้ภาษา เช่น ความหมายของ but, even, therefore และ yet

ตัวอย่างการสนทนาหนึ่งของเลวินสัน (Levinson, 1983:97) ที่ผู้พูดคนแรกถามว่า “กี่โมงแล้ว” (Can you tell me the time?) และผู้ฟังตอบว่า “ก็คนส่งนมมาส่งนมเรียบร้อยแล้ว” (Well, the milkman has come) คำตอบนี้ต้องอาศัยบริบทในการตีความ เช่น หากเป็นการสนทนาในสถานการณ์ที่คนส่งนมจะมาส่งตรงเวลาทุกเช้าคือ 7 โมงเช้า ผู้ฟังก็จะเข้าใจได้ว่า ความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ คือ ขณะนั้นเลย 7 โมงตรงไปแล้ว ความหมายบ่งชี้โดยนัยจึงเป็นความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ หรือเรียกว่า เจตนาของผู้พูดในการสื่อสารที่ถูกซ่อนไว้ในถ้อยคำหรือมีการชี้บ่ง โดยนัยไว้ในถ้อยคำให้ผู้ฟังต้องอนุมานเอาจากถ้อยคำและบริบท

กฤษดาพรรณ หงส์คารมภ์ (2551) กล่าวว่าเจตนาของผู้พูดมักแฝงอยู่ในถ้อยคำต่างๆ และน้ำหนักรของถ้อยคำหรือความหมายหลักของถ้อยคำเป็นสิ่งที่แสดงเจตนาของผู้พูดได้ เช่นการพูดว่า “Sleep well” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่อยู่ในรูปของการสั่ง แต่น้ำหนักของถ้อยคำบอกเราว่าถ้อยคำนี้ไม่ได้เป็นการสั่งแต่เป็นการแสดงเจตนาดีที่ปรารถนาจะให้ผู้ฟังนอนหลับสบาย นอกจากนี้ในการแสดงเจตนาหนึ่งๆ ผู้พูดอาจแสดงเจตนาด้วยการกล่าวถ้อยคำที่แสดงการกระทำที่แตกต่างกันได้ตามความเหมาะสม เช่น กรณีที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังทำอะไรบางอย่าง ผู้พูดอาจจะใช้ถ้อยคำแสดงการสั่งหรือถ้อยคำแสดงการขอร้องก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางสังคมระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง เป็นต้น น้ำหนักของถ้อยคำและบริบทจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยเราศึกษาเจตนาของผู้พูดที่อยู่เบื้องหลังถ้อยคำได้

จอห์นสโตน (Johnstone, 2002) กล่าวถึงเจตนาในปริจเฉทไว้ว่า เจตนาปริจเฉทคือคำตอบของคำถามที่ว่า ผู้สร้างหรือผู้กล่าวปริจเฉทนั้นต้องการทำอะไร เช่น เจตนาของปริจเฉทการกล่าวสุนทรพจน์ทางการเมืองก็คือสิ่งที่นักการเมืองเหล่านั้นต้องการทำ เพราะถึงแม้ว่าปริจเฉทแต่ละบทจะได้รับอิทธิพลต่างๆ จากสังคมวัฒนธรรมอยู่แล้วในระดับหนึ่งแต่ตัวปริจเฉทเองก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือเจตนาแฝงอยู่ และเจตนาเหล่านั้นจะถูกตีความจากถ้อยคำต่างๆ ในปริจเฉทและบริบทโดยผู้ฟังได้ การวิเคราะห์เจตนาของปริจเฉทจึงทำได้โดยการวิเคราะห์วัจนกรรมในปริจเฉทตามแนวทฤษฎีวัจนกรรมของไกรซ์และเซอร์ล ร่วมกับการวิเคราะห์รูปภาพและองค์ประกอบอื่นๆ ในปริจเฉทตัวอย่างเช่น ตัวบ่งชี้บริบท⁸ (contextualized cue) และดัชนีปริจเฉท (discourse marker)

⁸ เพราะในปริจเฉทมักมีนัยยะทางภาษาบางลักษณะและดัชนีปริจเฉท บางตัวที่บ่งบอกถึงเจตนาปริจเฉทได้ตัวอย่างตัวบ่งชี้บริบท เช่น ลักษณะภาษาที่เรียกว่า อภิภาษาในการสื่อสาร (metacommunicative) หรือ อภิภาษาทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (metapragmatic) เช่น ถ้อยคำที่ว่า what I mean to be saying is X, Now, here's the main point, I am not saying this to make you angry หรือนัยยะภาษาทางเสียง เช่น การหยุดและทำนองเสียง (pause and intonation) ดัชนีปริจเฉท บางตัว ในบางบริบทที่ช่วยบอกเจตนาของผู้พูดหรือของปริจเฉทได้ด้วย เช่น การปรากฏของคำว่า so กับ because อาจแสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีเจตนาจะให้เหตุผลอะไรบ้าง และการเอ่ยคำว่า well, บ่งบอกว่าเจตนาหรือการกระทำทางภาษาของผู้พูดกำลังจะเปลี่ยนไป นอกจากนี้อาจดูจาก วาทศิลป์ กลวิธี และลีลา (Rhetorical aims, strategies, and styles) ของผู้พูดเช่น การใช้ภาษาในเชิงครมระ การซ้ำความ และการสร้างภาพจินตนาการด้วยภาพพจน์ ซึ่งอุปลักษณะเป็นรูปภาพหนึ่งที่มีสัมพันธ์กับเจตนาในการชักชวนโน้มน้าว นอกจากนี้ลักษณะเฉพาะตัวบางอย่างของผู้

ชิฟฟริน (Schiffirin, 1994) กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันกับจอห์นสโตนว่า ทฤษฎีวิจันกรรม เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาศึกษาเจตนาของปริจเฉทได้ เพราะแนวคิดหนึ่งในทฤษฎีวิจันกรรมของเซอร์ลคือ สิ่งใดที่ผู้พูดต้องการจะสื่อย่อมสามารถพูดออกมาเป็นภาษาได้เสมอ (what ever can be meant can be said) และวิจันกรรมก็เป็นหน่วยทางความหมายที่เล็กที่สุดที่ใช้สื่อเจตนาของผู้พูด วิจันกรรมจึงเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกเจตนาของผู้พูดได้ว่าต้องการสื่ออะไร การวิเคราะห์เจตนาจึงสัมพันธ์กับการวิเคราะห์วิจันกรรมและวิเคราะห์ความหมายของรูปภาษาและบริบทต่างๆ ในปริจเฉท ดังที่เซอร์ล (Searle, 1969:21) กล่าวไว้ว่า

The hypothesis that the speech act is the basic unit of communication, taken together with the principle of expressibility [whatever can be meant can be said], suggests that there are series of analytic connections between the notion of speech acts, what the speaker means, what the sentence (or other linguistic element) uttered means, what the speaker intends, what the hearer understands, and what the rules governing the linguistic elements are.

ชิฟฟริน (1999: 365) ได้อธิบายเกี่ยวกับบริบทไว้ว่า ทฤษฎีวิจันกรรมและวิจันปฏิบัติศาสตร์ มองว่าบริบทเป็นความรู้ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกัน เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางสังคม เกี่ยวกับความต้องการของผู้อื่น เกี่ยวกับธรรมชาติในการให้เหตุผลต่างๆของมนุษย์ กฎเกณฑ์ทางภาษาและสังคมในการทำ วิจันกรรม และเกี่ยวกับว่าความรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาอย่างไร แต่ในงานวิจัยที่วิเคราะห์บทสนทนา มักใช้บริบทที่เป็นตัวภาษาที่ปรากฏในข้อมูลมาวิเคราะห์เจตนาของผู้พูด

ทฤษฎีวิจันกรรมของ เซอร์ล (Searle, 1979) เป็นทฤษฎีทางวิจันปฏิบัติศาสตร์ที่สำคัญ ทฤษฎีหนึ่ง ที่ให้ความสนใจกับการใช้ภาษาของผู้พูดเพื่อทำการกระทำอะไรบางอย่าง เซอร์ลให้คำจำกัดความ 'วิจันกรรม' ไว้ว่า เป็นการกระทำโดยใช้คำพูดเพื่อแสดงเจตนาของผู้พูด ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมของการกระทำนั้น โดยแต่ละวิจันกรรมก็จะมีเงื่อนไขความเหมาะสมที่ต่างกันไป และถ้อยคำที่กล่าวออกมากับเจตนาของผู้พูดเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ ทุกถ้อยคำที่ผู้พูดพูดออกมาจะมีเจตนาใดเจตนาหนึ่งแฝงมาด้วยอยู่เสมอ แม้แต่บางถ้อยคำที่อาจไม่มีเนื้อความ

พูดก็สามารถนำมาพิจารณาเจตนาในการสื่อสารได้ เช่น เพศ ที่นเป และถิ่นฐานบ้านเกิด ซึ่งจอห์นสโตนกล่าวว่าผู้มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางภาษาในการสื่อเจตนาบางอย่างด้วย บราวน์และยูล (Brown and Yule 1983) กล่าวถึงบริบทว่ามีสองแบบคือ บริบทภายในตัวปริจเฉท (internal context) และบริบทนอกปริจเฉท (external context) การใช้ตัวบทภายในปริจเฉท คือการใช้รูปภาษาในปริจเฉทนั้นๆมาช่วยในการตีความเจตนาของผู้พูด ซึ่งบริบทที่ปรากฏเป็นรูปภาษาภายในปริจเฉทมีตั้งแต่ระดับคำไปจนถึงระดับถ้อยคำ และรูปภาษาที่แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายในฐานะบริบทนี้เรียกว่าตัวบทร่วม (co-text) ส่วนบริบทภายนอกปริจเฉท (external context) เป็นรูปภาษาที่ได้มาจากหรือมีการอ้างอิงถึงปริจเฉทหรือวาทกรรมอื่นๆ นอกเหนือปริจเฉทหรือวาทกรรมที่เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์

หรือความหมายที่ชัดเจนก็จะมีเจตนาแฝงอยู่ด้วย เซอร์ลเสนอว่าในการกล่าวถ้อยคำที่แสดง การกระทำ หรือในการทำวัจนกรรมแต่ละครั้ง ประกอบด้วยการกระทำ 3 ประการ ได้แก่ (1) การกล่าวถ้อยหรือถ้อยคำ (utterance act) คือ การเปล่งเสียง (2) การนำเสนอความ (propositional act) คือ การแสดงความหมายถ้อยคำที่เปล่งออกมาว่าอ้างถึงสิ่งใด (referent) กับ การกระทำใด (predicative) เช่น ใน John smoke habitually มีการอ้างถึง John และมีภาคแสดงเป็น smoke habitually (3) การแสดงเจตนา (illocutionary act) คือ การแสดงเจตนาในการกล่าวถ้อยของผู้พูด ว่าต้องการกล่าวเพื่อสัญญา ขอร้อง หรือ ขอโทษ เป็นต้น และเซอร์ลเรียกส่วนของถ้อยคำที่แสดงว่าถ้อยคำแสดงเจตนาใด หรือมี illocutionary act แบบใดแบบหนึ่งว่า illocutionary force indicating device หรือ IFID

แนวทางการวิเคราะห์เจตนาหรือวัจนกรรมที่เซอร์ลให้ไว้เป็นเรื่องของเงื่อนไขความเหมาะสมในการทำวัจนกรรม เซอร์ลจึงเสนอเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับการทำวัจนกรรมแต่ละวัจนกรรม และมองว่าเป็นเหมือนกฎในการทำวัจนกรรมที่ทุกคนรู้ร่วมกัน และเรียกกฎนี้ว่า constitutive rule หรือ กฎกำหนดความเป็นวัจนกรรม และกฎหลักหรือเงื่อนไขความเหมาะสมที่ทุกวัจนกรรมมีคือ (1) เงื่อนไขเนื้อหาข้อความ (Propositional content) เกี่ยวข้องกับความหมายของถ้อยคำ เช่น ในการสัญญานั้น ถ้อยคำที่ผู้พูดเลือกใช้ต้องมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสัญญา เช่น มีคำว่าสัญญา และมีความหมายเกี่ยวข้องกับการกระทำในอนาคตของผู้พูดด้วย (2) เงื่อนไขเตรียมการ (Preparatory condition) เกี่ยวข้องกับการมีเหตุการณ์ก่อนหน้านั้นที่ทำให้ต้องมีการทำวัจนกรรม เช่น ในการกล่าวคำว่าขอขอบคุณ แสดงว่าก่อนหน้านั้นผู้ฟังได้ทำอะไรบางอย่างที่เป็นประโยชน์แก่ผู้พูด (3) เงื่อนไขความจริงใจ (Sincerity condition) เกี่ยวข้องกับความจริงใจในการทำวัจนกรรม เช่น การกล่าวขอโทษ ผู้พูดต้องรู้สึกเสียใจจริง (4) เงื่อนไขความครบถ้วน (Essential condition) เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมในการกล่าวถ้อยคำเช่นนั้น เช่น การทำสัญญา ผู้พูดต้องมีความแน่วแน่ในการที่จะรักษาสัญญา

นอกจากนี้ในทฤษฎีวัจนกรรมของเซอร์ลได้มีการจัดประเภทของวัจนกรรมไว้ 5 ประเภทดังนี้

1. วัจนกรรมบรรยายเหตุการณ์ (representatives) เป็นการพรรณนาหรือบรรยายเหตุการณ์หรือสภาพ เช่น ถ้อยคำบอกเล่าต่างๆ การรายงานข่าว
2. วัจนกรรมกำหนดให้ทำ (directives) การที่ผู้พูดสั่ง ขอ หรือแนะนำให้ผู้ฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง เช่น การสั่ง การขอร้อง และการแนะนำ
3. วัจนกรรมผูกมัด (commissives) การที่ผู้พูดสัญญา รับประกัน หรือกระทำการบางอย่างซึ่งแสดงว่าผู้พูดผูกมัดตนเอง เช่น การสัญญา การรับประกัน การสาบาน การพนัน การรับคำท้าพนัน

4. วจนกรรมแสดงความรู้สึก (expressives) เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด เช่น การขอโทษ การขอบคุณ การแสดงความยินดี
5. วจนกรรมประกาศ (declaratives) การที่ผู้พูดประกาศที่จะทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น การตั้งชื่อเรือ การประกาศสงคราม การประกาศเคอร์ฟิว การประกาศกฎอัยการศึก

หากเรามองตามแนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษาของฮัลลiday (Halliday, 1973) ที่ว่า โดยทั่วไปแล้วภาษามีหน้าที่หลักอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ หน้าที่ด้านการให้ข้อมูลซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของทุกถ้อยคำและปริจเฉท หน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และประการที่สามคือหน้าที่ด้านการสร้างตัวบทหรือปริจเฉท และภาษามักทำหน้าที่ทั้งสามประการนี้ไปพร้อมๆกัน ปริจเฉทหนึ่งๆ รวมทั้งปริจเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็งย่อมต้องทำหน้าที่ทั้งสามประการนี้ โดยหน้าที่พื้นฐานที่ทุกปริจเฉทมีเหมือนกันคือหน้าที่การให้ข้อมูล ส่วนหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น ฮัลลiday กล่าวไว้ว่า หน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นเกิดจากการที่คนเราใช้ภาษาเพื่อกระทำอะไรบางอย่างในสถานการณ์การสื่อสารหนึ่งๆ เช่น การถามตอบ การทักทายพูดคุย การสร้างความสนิทสนม การแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และความความสงสัย เป็นต้น วจนกรรมจึงเป็นหน้าที่หนึ่ง ที่พบได้ในทุกถ้อยคำหรือปริจเฉท ดังคำกล่าวของฮัลลiday เกี่ยวกับหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของภาษาที่ว่า

“This is the macro-function that we shall refer to as the ‘interpersonal’; it embodies all use of language to express social and personal relations, including all forms of the speaker intrusion into the speech situation and the speech act.” (Halliday, 1973:41)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการสื่อสารด้วยอุปลักษณ์ของนักวจนปฏิบัติศาสตร์

ผู้ที่สนใจศึกษาและอธิบายการใช้อุปลักษณ์ในการสื่อสารคือนักวจนปฏิบัติศาสตร์ โดยแนวทางการศึกษาแบบวจนปฏิบัติศาสตร์ จะอธิบายอุปลักษณ์ในลักษณะของความสัมพันธ์ของผู้ใช้ภาษากับรูปภาพแบบอุปลักษณ์ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รูปภาพแบบอุปลักษณ์มีสองฝ่ายคือผู้พูดและผู้ฟัง และนักวจนปฏิบัติศาสตร์ที่พยายามอธิบายการใช้อุปลักษณ์นั้นมีอยู่สองกลุ่มใหญ่กลุ่มแรกศึกษาการใช้อุปลักษณ์โดยการศึกษาว่าผู้พูดสื่อสารด้วยอุปลักษณ์อย่างไร ในขณะที่อีกกลุ่มพยายามศึกษาผ่านทางผู้ฟังเพื่อดูว่าผู้ฟังมีกระบวนการตีความอุปลักษณ์อย่างไร การสื่อสารอุปลักษณ์ของผู้พูดจึงเกิดขึ้นได้

2.4.1 การใช้อุปลักษณ์กับวจนกรรม

นักวจนปฏิบัติศาสตร์อีกที่สนใจศึกษาอุปลักษณ์ในฝ่ายของผู้พูดว่าผู้พูดใช้อุปลักษณ์อย่างไร เช่น มอร์แกน (Morgan, 1980) เสนอให้มีการศึกษาเจตนาในการใช้อุปลักษณ์ของผู้พูดเพราะมองว่าการใช้อุปลักษณ์ไม่น่าจะเป็นเพียงเรื่องของความสะดวกหรือความสนุกสนาน แต่น่าจะมีอะไรที่พิเศษเกี่ยวกับอุปลักษณ์และวัตถุประสงค์ในการเลือกใช้อุปลักษณ์ และงานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นการที่ผู้พูดใช้อุปลักษณ์เพื่อกระทำอะไรบางอย่างด้วยภาษา นักวจนปฏิบัติศาสตร์ที่ให้ความสนใจศึกษาการใช้อุปลักษณ์ มักสนใจการใช้อุปลักษณ์ในการสื่อเจตนาหรือการกระทำบางอย่างผ่านทางภาษาหรือการทำวจนกรรม โดยกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าอุปลักษณ์เป็นการทำวจนกรรมอย่างหนึ่ง เรียกว่าวจนกรรมอุปลักษณ์ อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าอุปลักษณ์ไม่ใช่วจนกรรมแต่เป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการทำวจนกรรมต่างๆเท่านั้น

2.4.1.1 อุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นวจนกรรม

นักวจนปฏิบัติศาสตร์กลุ่มนี้ เช่น แมคคอร์แมค (Mac Cormac, 1990; Morgan, 1980) มองว่าอุปลักษณ์เป็นการทำวจนกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่าวจนกรรมอุปลักษณ์ (metaphorical speech act) แมคคอร์แมคเห็นว่าทฤษฎีวจนกรรมที่อธิบายการใช้อุปลักษณ์ได้ดีที่สุดคือทฤษฎีวจนกรรมปริภูมิ (Speech Act Schema/ SAS) เพราะมีแนวคิดเรื่องข้อสันนิษฐานทางการสื่อสาร (Communication presumption/CP) ซึ่งเป็นแนวคิดของบาร์คและแฮนิช (Bach and Hanish, 1979) ที่ทำให้สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมผู้ฟังจึงสามารถเข้าใจอุปลักษณ์และไม่มองว่าผู้พูดพูดสิ่งที่ไม่มี ความหมายหรือมีความหมายผิดปกติ ทฤษฎีนี้อาจสรุปคร่าวๆได้ว่า ผู้ฟังสามารถเข้าใจเจตนาหรือตีความถ้อยคำของผู้พูดได้เพราะผู้ใช้ภาษาทุกคนมีข้อสันนิษฐานสากล (universal presumption) และผู้พูดกับผู้ฟังมีความเชื่อบริบทร่วมกัน (mutual contextual beliefs/ MCBs)

ข้อสันนิษฐานสากลมีสองอย่างคือ ข้อสันนิษฐานทางภาษา (Linguistic presumption/ LP) และข้อสันนิษฐานทางการสื่อสาร (CP) โดย LP คือความเชื่อพื้นฐานที่คนในสังคมมีอยู่ร่วมกันว่า (1) สมาชิกของสังคมใช้ภาษาร่วมกัน และ (2) เมื่อไรก็ตามที่สมาชิกในสังคมคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้พูด (s) กล่าวสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (e) ที่มีอยู่ในภาษา (L) ต่อผู้ฟัง ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมอีกผู้หนึ่ง ผู้ฟังจะสามารถเข้าใจได้โดยที่ผู้ฟังรู้ความหมายของ (e) ในภาษา (L) และมีการระมัดระวังในเรื่องความเหมาะสมของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งค่านิยมของ LP แสดงให้เห็นว่าถ้อยคำที่ผู้พูดพูดออกมานั้นจะเป็นที่เข้าใจกันได้ และ CP คือ ความเชื่อทางภาษาที่ทุกคนมีร่วมกันว่า เมื่อไรก็ตามที่ผู้พูด (S) กล่าวบางสิ่งในภาษากับผู้ฟัง ผู้พูดจะพูดด้วยเจตนาหรือพูดในสิ่งที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ ส่วน MCBs คือ การที่ผู้พูดและผู้ฟังมีความเข้าใจร่วมกันว่า ความหมายที่กำลังสื่อสารกันอยู่นั้นคือความหมายใด ความหมายหนึ่งไม่ใช่ความหมายอื่น

จากการวิเคราะห์อุปลักษณ์ด้วยทฤษฎีวิัจจนกรรมปริภูมิ แมคคอร์แมคพบวิัจจนกรรมอุปลักษณ์ 4 แบบคือ การเสนอแนะ การกระตุ้นอารมณ์ การสร้างความสงสัย และการสร้างความสนิทสนม เขามองว่า การเสนอแนะ เป็นการกระทำทางภาษาประเภทการกล่าวถ้อย (locutionary act) การกระตุ้นอารมณ์ เป็น การกระทำประเภทการสื่อเจตนา (illocutionary act) ส่วนการสร้างความสงสัย และการสร้างความสนิทสนม เป็นการกระทำประเภทการแสดงวิัจจนผล (perlocutionary act) และแมคคอร์แมคกล่าวว่ววิัจจนกรรมอุปลักษณ์อาจมีมากกว่า 4 แบบนี้ที่เขาพบ

โรซิก (Rozik, 2000) ศึกษาอุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นวิัจจนกรรมอุปลักษณ์เช่นกัน โดยเรียกวัจจนกรรมอุปลักษณ์ว่า speech act metaphor (ในขณะที่แมคคอร์แมคเรียกวัจจนกรรมอุปลักษณ์ว่า metaphrcical speech act) โรซิกศึกษาวิัจจนกรรมอุปลักษณ์ในบทละครเรื่อง Theatre of the absurd และเห็นว่าการวิเคราะห์ให้การใช้อุปลักษณ์เป็นวิัจจนกรรมอุปลักษณ์เหมาะกับข้อมูลทาง ด้านบทละคร เพราะอุปลักษณ์ที่ปรากฏในบทละครมักเป็นการกระทำทางภาษาอย่างหนึ่งและการกระทำนั้นเป็นการกระทำแบบของอุปลักษณ์ เช่น บทพูดของตัวละครหนึ่งซึ่งเป็นพระราชากล่าวว่า

King: I order trees to sprout from the floor. (Pause) I order the roof to disappear. (Pause) What? Nothing? I order rain to fall. [...] I order a thunderbolt, one I can hold in my hand. (p: 205)

ถ้อยคำนี้แสดงให้เห็นว่า พระราชาก้าวัจจนกรรมคำสั่ง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการสั่งธรรมชาติเป็นหน้าที่หรือบทบาทของพระเจ้า การที่พระราชาก้าวัจจนกรรมคำสั่งนี้เพื่อแสดงว่าตนเองเป็นพระเจ้านั่นเองที่เป็นอุปลักษณ์ และโรซิกเรียกวัจจนกรรมนี้ว่า คำสั่งแบบพระเจ้าของกษัตริย์ 'the devine (or god like) commands of the king'

2.4.1.2 อุปลักษณ์ในฐานะที่เป็นกลวิธีทางภาษา

นักวิัจจนปฏิบัติศาสตร์กลุ่มหนึ่งมองว่าอุปลักษณ์ไม่ใช่การทำวิัจจนกรรมอุปลักษณ์ แต่รูปภาษาแบบอุปลักษณ์เป็นเพียงกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการทำวิัจจนกรรมเท่านั้น เช่น บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1987) กล่าวถึงบทบาทของอุปลักษณ์ในด้านความสุภาพว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีหนึ่งของการกล่าวอ้อม (off-record politeness) โดยปกติแล้วการกล่าวอ้อมเป็นกลวิธีหนึ่งของการแสดงความสุภาพในทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน ซึ่งการกล่าวอ้อมจะเป็นการพูดโดยไม่แสดงเจตนาอย่างชัดเจนว่ากำลังสื่ออะไร ผู้ฟังต้องตีความเอาเอง และกลวิธีการกล่าวอ้อมนี้จะถูกเลือกเมื่อผู้พูดเห็นว่ามีความเสี่ยงต่อการเสียน้ำก่อนข้างมาก การกล่าวอ้อมเพื่อความสุภาพมีหลายกลวิธีย่อย เช่น การแนะนำ การใช้สัจนิรันดร์ และการใช้อุปลักษณ์ก็เป็นหนึ่งในกลวิธีย่อยเหล่านั้น ผู้พูดมักจะใช้อุปลักษณ์ในการกล่าวอ้อม เพื่อแสดงทัศนคติและความเชื่อของผู้พูดที่ไม่

ต้องการหรือไม่สามารถกล่าวอย่างตรงไปตรงมาได้ เช่น กรณีการวิพากษ์วิจารณ์นิสัยของผู้อื่น ผู้พูดอาจกล่าวว่าแฮร์รี่เป็นปลาจริงๆนี่เอง (Harry is real fish.) โดยที่ผู้พูดอาจต้องการสื่อความหมายว่าแฮร์รี่เลือดเย็นเหมือนปลา (Harry is a cold blood like a fish.) หรือแฮร์รี่ดื่มน้ำเหมือนปลา (Harry drinks like a fish.) และบางครั้งการใช้อุปมาอุปไมยก็สามารถช่วยให้ผู้พูดเลี่ยงความรับผิดชอบต่อการการพูดที่อาจทำให้ผู้อื่นเสียหน้าได้ด้วย

เบิร์กแมน (Bergmann, 1991) เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีมองว่าอุปมาอุปไมยเป็นรูปภาษาที่สามารถใช้ในการทำงานกรรมการบอกข่า (assertion) และเรียกถ้อยคำนั้นว่าการบอกข่าเชิงอุปมาอุปไมย (metaphorical assertion) เช่น การกล่าวถ้อยคำว่าสิ่งที่ฉันเป็นห่วงก็คือเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์มันเป็นระเบิดเวลา (จริงๆนี่เอง) หรือ 'As far as I'm concerned, nuclear reactors are time bombs' ผู้ฟังจะตีความได้ว่าเป็นการบอกข่าว่าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์จะระเบิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ เบิร์กแมนย้ำว่าผู้ใช้อุปมาอุปไมยสามารถใช้อุปมาอุปไมยหนึ่งเพื่อบอกข่าถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งและทำได้อย่างประสบความสำเร็จ (*My claim is that the author of a metaphor can use that metaphor to assert something, and can do so with success.*) (Bergmann, 1991)

อชูการ์ (Achugar, 1997) ศึกษาอุปมาอุปไมยในคำกล่าวชมเพศหญิงในวัฒนธรรมสเปนที่เรียกว่าการกล่าว 'piropos' พบว่าผู้พูดใช้อุปมาอุปไมยเมื่อต้องการกล่าวชมเพศหญิง โดยการเปรียบเทียบเพศหญิงกับสิ่งต่าง และอุปมาอุปไมยเหล่านั้นสะท้อนมโนอุปมาอุปไมย เพศหญิงเป็นอาหาร เพศหญิงเป็นรถ เพศหญิงเป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐ และเพศหญิงเป็นรางวัลสำหรับความกล้าหาญของเพศชาย

ในภาษาไทย ฉัฐพร พานโพธิ์ทอง (2542) ศึกษาหน้าที่ของอุปมาอุปไมย โดยการถามเจตนาในการใช้อุปมาอุปไมยจากผู้พูด โดยตรงพบว่าผู้พูดส่วนใหญ่ใช้อุปมาอุปไมยเป็นกลวิธีในการทำงานกรรมการดำเนินหรือวิจารณ์ และพบเหตุผลที่ทำให้มีการเลือกใช้อุปมาอุปไมย 7 เหตุผลด้วยกันคือ (1) อุปมาอุปไมยสามารถสื่อความได้ชัดเจนกว่าเพราะทำให้ผู้ฟังเห็นภาพ (2) อุปมาอุปไมยสื่อความได้โดยใช้คำน้อยกว่า (3) อุปมาอุปไมยฟังดูรุนแรงและจริงจังน้อยกว่าการกล่าวตรงๆ (4) อุปมาอุปไมยสื่อความได้ทันทีเพราะเป็นถ้อยคำที่นิยมใช้ (5) อุปมาอุปไมยเน้นให้ผู้รู้สึกว่าเป็นดังที่กล่าวจริงๆมากกว่าการกล่าวตรงๆ (6) อุปมาอุปไมยสร้างความขบขันสนุกสนาน (7) อุปมาอุปไมยช่วยให้อารมณ์ดี

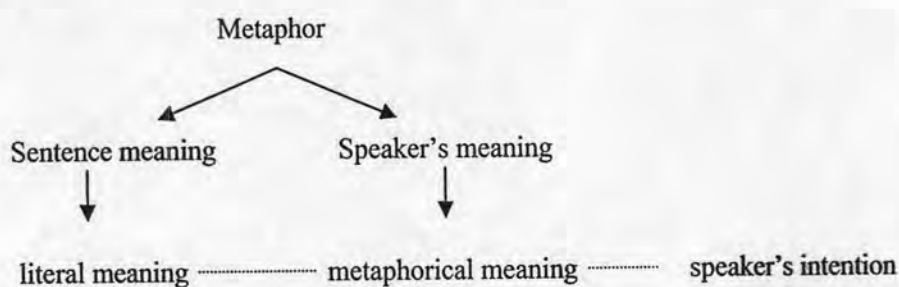
นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นอื่นๆที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในหัวข้อหน้าที่ของอุปมาอุปไมย ก็ได้แสดงให้เห็นหน้าที่ของอุปมาอุปไมยในฐานะของกลวิธีที่ใช้ในการแสดงเจตนาของถ้อยคำหรือปริศนาต่างๆ ด้วย

2.4.2 การใช้อุปมาอุปไมยกับกระบวนการทางปริชาณ

นักวิจัยปฏิบัติศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่งสนใจศึกษาการใช้อุปมาอุปไมยโดยการพยายามอธิบายกระบวนการตีความอุปมาอุปไมยในระดับปริชาณของผู้ฟัง เริ่มจากงานของไกรซ์ (1975) ไกรซ์อธิบาย

ว่าการใช้อุปลักษณ์เป็นเรื่องของการละเมิดหลักการสนทนาด้านคุณภาพ (maxim of quality) โดยผู้พูดมีเจตนาไม่ปฏิบัติตามหลักการเพื่อให้เกิดความหมายบ่งชี้โดยนัย หรือ conversational implicature เพื่อให้ผู้ฟังตีความโดยอาศัยบริบท ตัวอย่างเช่น “you are the cream in my coffee” (Grice, 1975) ถ้อยคำนี้ละเมิดหลักการสนทนาเรื่องคุณภาพที่กล่าวว่าผู้สนทนาไม่ควรพูดในสิ่งที่ตนเชื่อว่าเป็นความจริง ถ้อยคำนี้ละเมิดหลักการสนทนาด้านคุณภาพเพราะ you ในถ้อยคำนี้เป็นสรรพนามที่หมายถึงมนุษย์ซึ่งไม่สามารถเป็นครีมในกาแฟได้ อุปลักษณ์จึงเป็นการละเมิดหลักการสนทนาด้านคุณภาพของผู้พูดเพื่อให้ข้อมูลบางอย่างไว้ในถ้อยคำที่จะทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจหรือตีความได้ ต่อมาผู้ได้แย้งว่าบางอุปลักษณ์ก็ไม่ได้มีการละเมิดหลักการสนทนาด้านคุณภาพ เซอร์ล (1980) เป็นผู้ที่ได้โต้แย้งแนวคิดนี้ เขายกตัวอย่างอุปลักษณ์ I have climbed to the top of the greasy pole. (Searle, 1979) ซึ่งความหมายตามรูปศัพท์ของถ้อยคำอุปลักษณ์นี้ ไม่ได้ละเมิดหลักการด้านคุณภาพ ผู้ฟังจึงสามารถตีความได้ถูกต้องทั้งแบบอุปลักษณ์และแบบที่ไม่ใช่อุปลักษณ์ การอธิบายอุปลักษณ์ของไกรซ์จึงยังไม่ได้ช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับอุปลักษณ์มากนัก บอกได้แต่เพียงว่าลักษณะหนึ่งของรูปภาษาแบบอุปลักษณ์ว่าเป็นการละเมิดหลักการสนทนาข้อหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถพบได้ในถ้อยคำแบบอื่นด้วย เช่น rhetorical question หรือ understatement การอธิบายอุปลักษณ์ด้วยเรื่องของการละเมิดหลักการสนทนาจึงยังไม่เพียงพอที่จะอธิบายอุปลักษณ์หรือแยกอุปลักษณ์ออกจากรูปภาษาแบบอื่นได้

เซอร์ล (Searle, 1980) กล่าวว่า อุปลักษณ์เป็นการพูดอย่างหนึ่งเพื่อหมายความอีกอย่างหนึ่ง และเสนอว่าความหมายของอุปลักษณ์ (metaphorical meaning) ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของประโยค (sentence meaning) ซึ่งเป็นความหมายของถ้อยคำตามรูปคำศัพท์ (literal) แต่ความหมายของอุปลักษณ์เป็นความหมายที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ (speaker's meaning) ซึ่งสัมพันธ์กับเจตนาของผู้พูดและต้องอาศัยความหมายของประโยคเพื่อช่วยในการตีความ อุปลักษณ์ข้อความหนึ่งจึงอาจสื่อความหมายได้มากมายขึ้นอยู่กับผู้พูดและบริบทเป็นสำคัญ แนวคิดเรื่องความหมายทั้งสองแบบของเซอร์ลอาจแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

การมีมากกว่าหนึ่งความหมายของถ้อยคำแบบอุปลักษณ์ ทำให้นักวิจัยปฏิบัติศาสตร์หลายคนรวมทั้งเซอร์ลสนใจว่า ผู้ฟังตีความอุปลักษณ์หรือเลือกความหมายได้ตรงตามเจตนาของผู้พูดได้

อย่างไร การพยายามอธิบายกระบวนการตีความแบบอุปลักษณ์ของผู้ฟัง จึงเป็นแนวทางการศึกษาอีกแบบหนึ่งในวงจรรูปปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งอาจจัดได้ว่าเป็นการพยายามอธิบายอุปลักษณ์ในระดับปริชาณในแนวของนักวจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งไกรซ์ได้เคยอธิบายเรื่องการที่ถ้อยคำสามารถตีความได้หลายความหมายไว้ โดยไกรซ์กล่าวว่าผู้ฟังมักจะพยายามเลือกเอาความหมายที่มีความเหมาะสมมากที่สุดกับบริบท แต่ไกรซ์เองไม่ได้อธิบายเกณฑ์ในการตัดสินว่าผู้ฟังมีหลักการในการเลือกความหมายที่เหมาะสมที่สุดนั้นอย่างไร เพราะบางครั้งแม้ผู้ฟังก็เลือกความหมายตามที่ตนคิดว่าเหมาะสมกับบริบท แต่ความหมายนั้นก็อาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้พูดที่ต้องการจะสื่อ และอุปลักษณ์ก็เป็นรูปภาษาที่มีมากกว่าหนึ่งความหมาย การเลือกความหมายของผู้ฟังจะมีวิธีการหรือกระบวนการอย่างไร จึงจะตรงกับเจตนาของผู้พูดได้นั้น ไม่ได้อธิบายไว้ในแนวคิดของไกรซ์ แต่ผู้ที่ได้พยายามอธิบายกระบวนการตีความอุปลักษณ์ว่ามีขั้นตอนและหลักการอย่างไรผู้หนึ่งคือ เซอร์ล (Searle, 1980)

เซอร์ลเลือกวิเคราะห์ด้านผู้ฟัง และพยายามเสนอขั้นตอนและกระบวนการตีความถ้อยคำอุปลักษณ์ ไว้ว่าขั้นตอนในการตีความอุปลักษณ์นั้นต้องมีอย่างน้อย 3 ขั้นตอนหลักต่อไปนี้

1. ผู้ฟังจะดูว่าในถ้อยคำมีความผิดปกติของความหมาย (semantic defectiveness) ที่ทำให้ต้องตีความถ้อยคำนั้นแบบอุปลักษณ์หรือไม่ ซึ่งความผิดปกติของความหมายเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามหลักการสนทนาด้านคุณภาพของไกรซ์
2. เมื่อพบว่าต้องตีความแบบอุปลักษณ์ ผู้ฟังจะคำนวณความหมายที่เป็นไปได้ของถ้อยคำอุปลักษณ์ว่ามีอะไรบ้าง โดยใช้กระบวนการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงที่เด่นชัดระหว่างแคววมโนทัศน์ต้นเค้าและแคววมโนทัศน์ปลายทาง
3. ผู้ฟังจะกลับไปพิจารณาถ้อยคำเพื่อกำหนดขอบเขตตัวเลือกของความหมาย และเพื่อที่จะตัดสินว่าความหมายใดที่น่าจะเป็นสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อในการกล่าวถ้อยคำนั้น

ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ฟังได้ยินถ้อยคำว่า 'Sam's car is a pig' ผู้ฟังจะรู้ว่ามี ความผิดปกติของความหมายของประโยคหากพยายามจะตีความตามรูปคำศัพท์จะตีความหมายที่ผิดปกติ(defectiveness) แสดงว่าผู้พูดน่าจะต้องการสื่อความหมายอะไรบางอย่างที่ไม่ใช่ความหมายประจำรูปคำศัพท์ จึงพยายามตีความแบบอุปลักษณ์ และพยายามคิดคำนวณความหมายที่เป็นไปได้ของอุปลักษณ์โดยอาศัยกระบวนการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงลักษณะเด่นระหว่างแคววมโนทัศน์ต้นเค้าและแคววมโนทัศน์ปลายทาง ผู้ฟังจะใช้ความรู้เกี่ยวกับความจริงในโลกเกี่ยวกับหมู เช่น คุณ สมบัติที่เด่นของหมูคือ อ้วน ตะกละ รุ่มร่าม สกปรก และอื่นๆ ซึ่งคุณสมบัตินี้จะช่วยในการตีความ แต่ก็ยังมีคุณสมบัตินี้ของหมูอีกจำนวนมากที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะ และเป็นที่ยึดกันเป็นอย่างดีเหมือนกัน เช่น รูปร่างของหมู, ขนที่แข็งของหมู เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจความหมายผู้ฟังต้องก้าวไปขั้นที่สามเพื่อกำหนดขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยกลับไปพิจารณาที่ถ้อยคำอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่ว่าความหมายใดมีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับบริบทมากที่สุด ดังนั้นหากผู้ฟังได้ยินว่า “Sam’s car is a pig” เขาอาจตีความว่ารถของ Sam กินน้ำมันมากเหมือนกับที่หมูกินอาหารมาก มากกว่าที่จะตีความว่า รถของ Sam มีรูปร่างคล้ายหมู นั่นคือขอบเขตของความหมายจะถูกกำหนดโดยบริบทในถ้อยคำ บริบทจึงบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์เจตนาของผู้พูดในถ้อยคำหรือปริศนาที่มีอุปลักษณ์อย่างมาก

สเปอร์เบอร์และวิลสัน (Sperber and Wilson, 1986) อธิบายกระบวนการทางปริชานในการตีความอุปลักษณ์ด้วยเรื่องของการใช้ความพยายามทางสมอง (mental effort) และผลลัพธ์ทางปริชาน (cognitive effect) ในทฤษฎีความเกี่ยวข้อง (Relevance Theory) ของพวกเขา ทฤษฎีนี้มองว่ากระบวนการตีความอุปลักษณ์เป็นแบบเดียวกับการตีความถ้อยคำปกติทั่วไปกล่าวคือ การตีความถ้อยคำอุปลักษณ์ไม่ได้ใช้พลังงานสมองมากกว่าหรือให้ผลลัพธ์ทางปริชานน้อยกว่าถ้อยคำธรรมดา เพราะการตีความจะยากหรือง่ายขึ้นอยู่กับระดับความเกี่ยวข้องของถ้อยคำซึ่งเป็นข้อมูลที่ป้อนเข้าไป (inputs) ผู้กระบวนการทางปริชานของผู้ฟัง โดยกระบวนการตีความนี้สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อข้อมูลที่ป้อนเข้าไปหรือถ้อยคำเข้าสู่กระบวนการปริชาน ผู้ฟังจะนำเนื้อความไปประมวลร่วมกับ (1) ความรู้เกี่ยวกับภาษา (2) บริบทต่างๆที่เกี่ยวข้อง (3) ความรู้เกี่ยวกับความจริงในโลก สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการประมวลนี้เรียกรวมว่าเป็นการใช้ความพยายามทางสมอง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางปริชานหรือการเข้าใจขึ้น โดยที่ผู้ฟังจะพยายามตีความโดยใช้ความพยายามที่น้อยที่สุด จนพบความหมายที่คิดว่าเกี่ยวข้อง ก็หยุดกระบวนการตีความ

ดังนั้นการใช้ความพยายามทางสมองน้อยก็แสดงว่าถ้อยคำมีความเกี่ยวข้องมาก (ซึ่งความเกี่ยวข้องอาจมองว่าเป็นความชัดเจนของถ้อยคำหรือความเกี่ยวข้องกับการสนทนาของถ้อยคำ) และยังมี ผลลัพธ์ทางปริชานมากเท่าไรก็แสดงว่าถ้อยคำนั้นมีความเกี่ยวข้องมากเท่านั้น และถ้อยคำที่มีระดับความเกี่ยวข้องมากก็จะสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่าถ้อยคำที่มีระดับความเกี่ยวข้องน้อย กระบวนการตีความนี้อาจแสดงเป็นแผนภาพเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นได้ดังนี้

จะเห็นได้ว่าการศึกษาการใช้อุปลักษณ์ของนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์ มีความโน้มเอียงไปทางการอธิบายด้วยกระบวนการทางปริชานมากขึ้นเรื่อยๆ เลวินสัน (Levinson, 1983) เองเคยกล่าวไว้ว่า

หากอาศัยเพียงทฤษฎีทางวาทศาสตร์อย่างเดียว คงไม่พอที่จะอธิบายการใช้อุปลักษณ์ได้ เพราะอุปลักษณ์เป็นความสามารถทางปริชาณของมนุษย์ พร้อมเสนอว่าทฤษฎีมนทัศน์อุปลักษณ์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) น่าจะช่วยอธิบายกลไกการสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่ายได้

ชาตรีส-แบลค (Chateris - Black, 2004) เป็นอีกผู้หนึ่งที่เชื่อว่าอุปลักษณ์ประกอบด้วยทั้งมิติทางวาทศาสตร์และมิติทางปริชาณ และได้นำทฤษฎีมนทัศน์อุปลักษณ์มาใช้ศึกษาอุปลักษณ์ร่วมกับแนวคิดเรื่องการใช้อุปลักษณ์ของวาทศาสตร์และทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์ เขาเรียกแนวทาง การศึกษาของตนเองว่า การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ หรือ Critical Metaphor Analysis แบลคกล่าวว่าทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์มีความเชื่อพื้นฐานหนึ่งที่ว่า ผู้พูดและผู้เขียนวาทกรรมมีเจตนาบางอย่าง อย่างซ่อนอยู่เบื้องหลังภาษาเสมอ แบลคจึงใช้แนวทางของวาทกรรมวิเคราะห์มาค้นหาเจตนาที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นเจตนาในการใช้แบบไม่รู้ตัว (unconscious intentions of language uses) ซึ่งอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์ทั้งแบบรู้ตัว (conscious use) และการใช้แบบไม่รู้ตัว (subliminal use)

การศึกษาอุปลักษณ์ของแบลค จึงเป็นการศึกษาอุปลักษณ์ทั้งในระดับภาษาซึ่งแบลคเรียกว่าอุปลักษณ์พื้นผิว (surface metaphor) และในระดับปริชาณคือมนทัศน์อุปลักษณ์ ซึ่งแบลคมองว่าเป็นอุปลักษณ์เชิงลึก (underlying metaphor) โดยอุปลักษณ์พื้นผิวจะเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการทางปริชาณของอุปลักษณ์เชิงลึก ศึกษาอุปลักษณ์ในคลังข้อมูลภาษาเกี่ยวกับการเมือง ข่าว และศาสนา และพบว่าหน้าที่หลักของอุปลักษณ์ในภาษาคือเป็นกลวิธีในการโน้มน้าว เพราะผู้พูดมักใช้อุปลักษณ์เพื่อเสนอมุมมองที่มีต่อโลกในแบบใหม่ให้ผู้ฟังเห็นและคล้อยตาม และผู้ฟังจะใช้อุปลักษณ์เพื่อการโน้มน้าวด้วยเจตนาที่ต่างกัน เช่น นักการเมืองอาจใช้อุปลักษณ์การเมืองในการโน้มน้าว เพื่อนำเสนอระบบความคิด เพื่อนำเสนอวัตถุประสงค์ของพรรค และเพื่อแสดงถึงคุณค่าทางสังคมของพรรคการเมือง

มนทัศน์อุปลักษณ์ที่สะท้อนจากอุปลักษณ์พื้นผิวจะแสดงถึงอุดมการณ์ ทศนคติ และความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์นั้นๆ เช่น อุปลักษณ์คำว่า การประท้วง (ที่ได้รับพร) ต่อโลกนอกรีต (the blessed strikes against world infidelity) ที่โอซามา บิน ลาเดนใช้เพื่อกล่าวถึงเหตุการณ์เครื่องบินพาณิชย์สองลำขับชนอาคารแฝดเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ที่กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 สะท้อนให้เห็นมนทัศน์อุปลักษณ์หรืออุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังที่ว่า “ความขัดแย้งคือศาสนา” (CONFLICT IS RELIGION) ในขณะที่อุปลักษณ์ที่ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา บุชใช้ เช่นคำว่า สิ่งชั่วร้าย (evil) และ ข้อบัญญัติทางศาสนา (creed) สะท้อนให้อุดมการณ์ที่ว่า “การเมืองคือศาสนา” (POLITICS IS RELIGION) จึงอาจกล่าวได้ว่าสำหรับแบลคแล้ว มนทัศน์อุปลักษณ์ที่พบก็คืออุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษานั้นเอง

นอกจากนี้การใช้อุปมาอุปไมยต่างกันเพื่อพูดถึงเรื่องเดียวกันของไอซาม่า บิน ลาเคน และ จอร์จ บุษยังแสดงให้เห็นว่าอุปมาอุปไมยเป็นเรื่องของการใช้ภาษาหรือวจนปฏิบัติศาสตร์ เพราะการใช้ อุปมาอุปไมยไม่ได้ขึ้นอยู่กับระบบของความหมายของคำ แต่อุปมาอุปไมยเป็นตัวเลือกที่ผู้พูดแต่ละคน สามารถเลือกใช้ต่างกันไปตามเจตนาและบริบท เพื่อให้เกิดความหมายหนึ่งในบริบทหนึ่ง ความหมายของอุปมาอุปไมยจึงเกิดจากการใช้ไม่ใช่ความหมายตามรูปศัพท์ของคำ ดังถ้อยคำของเบลคที่ว่า

“In order to understand why one conceptual metaphor is preferred to another we need necessarily to consider the speaker’s intentions within specific contexts: metaphors are not a requirement of the semantic system but are matters of speaker choice” [9-10]

นอกจากนี้เมื่ออุดมการณ์เปลี่ยน ไปอุปมาอุปไมยที่ถูกนำมาใช้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วยเช่นกัน เช่น นักการเมืองที่อยู่คนละพรรคก็มักจะใช้อุปมาอุปไมยต่างกันเพราะมีอุดมการณ์ต่างกัน และเมื่อ อุดมการณ์ของพวกเขาเปลี่ยนไป อุปมาอุปไมยที่พวกเขาใช้ในการหาเสียงและอื่น ๆ ก็จะเปลี่ยนตามไป ด้วย ในทางกลับกันอุปมาอุปไมยที่พวกเขาใช้ก็เป็นตัวแสดงอุดมการณ์ของพรรคการเมืองด้วยเช่นกัน เบลคจึงเชื่อว่าแนวทางการศึกษาของเขาจะช่วยทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความคิด และบริบททางสังคมได้มากขึ้น เพราะอุปมาอุปไมยเป็นอีกรูปภาษาหนึ่งที่คนในสังคมนำมาใช้เพื่อแสดง อุดมการณ์และอำนาจ อุปมาอุปไมยจึงเป็นรูปภาษาที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบทในสังคมและอำนาจใน สังคมได้ด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าความพยายามในการศึกษาการใช้อุปมาอุปไมย โดยการนำมาเชื่อมโยงกับเรื่อง กระบวนการทางปริชาณของผู้ใช้ภาษามีมาตั้งแต่สมัยของไกรซ์ แต่เนื่องจากการวิเคราะห์การใช้ อุปมาอุปไมยตามแนวคิดของวจนปฏิบัติศาสตร์นั้นเป็นการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยในระดับภาษา งานของ ไกรซ์ เซอร์ดี และสเปอเบอร์และวิลสัน จึงเป็นการนำเอาอุปมาอุปไมยในระดับภาษามาวิเคราะห์และ พยายามอธิบายว่าผู้ฟังตีความอุปมาอุปไมยระดับภาษาที่เกิดขึ้นในถ้อยคำหนึ่งๆ ได้อย่างไร ในขณะที่ ทฤษฎีโมโนอุปมาอุปไมยนั้นเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อุปมาอุปไมยในระดับปริชาณ การนำเอาทฤษฎีโมโน อุปมาอุปไมยมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางของวจนปฏิบัติศาสตร์ จึงต้องมีการวิเคราะห์และเชื่อมโยง อุปมาอุปไมยทั้งสองระดับ ในงานของซาตรีส-เบลค การศึกษาอุปมาอุปไมยในระดับภาษาหรือที่เบลค เรียกว่าอุปมาอุปไมยพื้นผิวเป็นศึกษาการใช้เพื่อดูหน้าที่ของอุปมาอุปไมยในภาษาซึ่งเขาพบว่าหน้าที่ของ อุปมาอุปไมยคือการโน้มน้าว และเบลคเชื่อมโยงอุปมาอุปไมยในระดับภาษากับโมโนอุปมาอุปไมยที่แสดงถึง อุดมการณ์ ด้วยเรื่องอิทธิพลของอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปมาอุปไมยของผู้พูด

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยศึกษาอุปมาอุปไมยทั้งระดับภาษาและระดับปริชาณเช่นกัน โดยอุปมาอุปไมย ระดับภาษาจะเป็นทั้งข้อมูลให้กับการศึกษามโนอุปมาอุปไมยและเป็นข้อมูลให้กับการศึกษาการใช้ อุปมาอุปไมยของผู้พูด ความสัมพันธ์ของอุปมาอุปไมยระดับภาษาและระดับปริชาณจะเป็นความสัมพันธ์

ของการใช้อุปลักษณโรคมะเร็งกับกระบวนการทางความคิดความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคมะเร็งที่แพทย์ และผู้ป่วยมี ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของภาษากับความคิดในลักษณะของภาษาสะท้อนความคิดและความคิดมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา

2.5 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคมะเร็ง

ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาในส่วนของอุปลักษณเกี่ยวกับโรคมะเร็ง การวิเคราะห์อุปลักษณ มโนอุปลักษณ และเจตนาของปริจเฉทเกี่ยวกับโรคมะเร็ง ผู้วิจัยจะอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติ โรคมะเร็งและการรักษาเบื้องต้นต่อไปนี้

มะเร็งนั้นเป็นโรคที่พบได้ในคนทุกชาติทุกภาษาและเป็นปัญหาสาธารณสุขระดับโลก ปัจจุบันในประเทศไทยมีผู้ป่วยโรคมะเร็งเป็นจำนวนมาก จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ.2516 ชาวไทยเสียชีวิตจากโรคมะเร็งมากเป็นอันดับที่ 6 ของการเสียชีวิตทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2524 การเสียชีวิตจากโรคมะเร็งเลื่อนขึ้นมาเป็นอันดับที่ 3 รองจากการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุและโรคหัวใจ และตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 เป็นต้นมา การเสียชีวิตจากโรคมะเร็งเลื่อนขึ้นมาเป็นอันดับที่ 2 หรือที่ 3 รองจากโรคหัวใจและระบบการไหลเวียนล้มเหลว หรืออุบัติเหตุ (ไฟรัช เทพมงคล, สารก่อมะเร็ง) ปี พ.ศ. 2536 สถิติอุบัติการณ์ของโรคมะเร็งในประเทศไทยของสถาบันมะเร็งแห่งชาติระบุว่า มะเร็งที่พบบ่อยในคนไทยเพศชายสามอันดับแรกคือ มะเร็งตับ (8,189 ราย) มะเร็งปอด (5,500 ราย) และมะเร็งลำไส้ใหญ่ (2,191 ราย) และมะเร็งที่พบบ่อยในคนไทยเพศหญิงสามอันดับแรกคือ มะเร็งปากมดลูก (5,462 ราย) มะเร็งเต้านม (4,223 ราย) และมะเร็งตับ (3,679 ราย) (ที่มา: ฝ่ายแผนงานและสถิติ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ) ในปี 2544 สถิติกระทรวงสาธารณสุขระบุว่า มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง ไม่นต่ำกว่า 40,000 คน/ปี และในปี 2546 พบว่าผู้ป่วยเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งมากถึง 90,000 คน

โรคมะเร็งเป็นโรคที่มีประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปได้ถึงในสมัยกรีกโบราณ โดยฮิปโปเครติสเป็นคนแรกที่บันทึกว่ามีโรคชนิดหนึ่งชื่อคาร์คินอส (karkinos) ซึ่งเป็นรากศัพท์ของคำว่าแคนเซอร์ (cancer) ที่แปลว่าปู และนำมาใช้ในความหมายว่ามะเร็ง ฮิปโปเครติสกล่าวว่าโรคนี้อาศัยลักษณะเหมือนปูที่กระจายไปทั่วทั้งตัว แต่ถึงแม้ว่าโรคมะเร็งจะปรากฏอยู่ในบันทึกของฮิปโปเครติสกล่าวว่า โรคนี้อาศัยลักษณะเหมือนปูที่กระจายไปทั่วทั้งตัว ในสมัยโบราณกลับพบโรคมะเร็งน้อยมาก จะเห็นได้จากการที่คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์แพทยศาสตร์จีนโบราณก็ไม่เคยกล่าวถึงโรคมะเร็งมาก่อน ส่วนตำรายาไทยกล่าวถึง “มะเร็ง” ในแง่ของแผลเรื้อรังเฉพาะที่ซึ่งมีลักษณะน่ากลัว แต่รักษาหาย และเมื่อวิวัฒนาการทางการแพทย์ก้าวหน้าขึ้นการอธิบายเกี่ยวกับโรคมะเร็งก็เปลี่ยนไปและมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น

กาญจนา โชติเลอศักดิ์ และคณะ (2550) กล่าวว่า มะเร็งคือโรคที่เกิดจากความผิดปกติของเซลล์ในร่างกาย ทำให้เซลล์นั้นแบ่งตัวไปเรื่อยๆ โดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของร่างกาย และมะเร็งสามารถลุกลามเฉพาะที่ ลุกลามไปต่อมน้ำเหลือง หรือกระจายเข้าสู่กระแสเลือดไปสู่อวัยวะอื่นได้ การเรียกชื่อมะเร็งจะเรียกตามอวัยวะตั้งต้นหรืออวัยวะที่เริ่มเป็นมะเร็งในตอนแรก เช่น หากมะเร็งเกิดที่เต้านมเรียกว่ามะเร็งเต้านม และเมื่อมะเร็งเต้านมกระจายไปที่ต่อมน้ำเหลืองหรือที่ปอด จะเรียกว่าเป็นมะเร็งเต้านมกระจายไปต่อมน้ำเหลืองและปอด โดยที่ต่อมน้ำเหลืองและปอด

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ (www.nci.go.th) มันเดนและคณะ (Munden et al, 2007) และ เรวัต และวรชัย (2538) กล่าวถึงสาเหตุของมะเร็งว่า สาเหตุการเป็นมะเร็งในผู้ป่วยแต่ละรายมักไม่สามารถระบุให้แน่ชัดได้ ตำราทางการแพทย์หลายเล่มกล่าวถึงสิ่งนี้อาจสาเหตุและปัจจัยเสี่ยงของการเกิดมะเร็งที่สำคัญไว้ คือการได้รับสารก่อมะเร็งหรือ carcinogen ที่ปนเปื้อนอยู่ในอากาศ แสงอุลตราไวโอเลตจากแสงแดด รังสีจากการเอ็กซเรย์ อาหารและเครื่องดื่มที่มีสารก่อมะเร็ง เช่น อาหารประเภทปิ้งหรือย่าง ปัจจัยเสี่ยงอย่างอื่นได้แก่ กรรมพันธุ์ และการได้รับเชื้อไวรัสบางประเภท เช่น ไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับการเป็นโรคมะเร็งตับ เชื้อไวรัสหงอนไก่ (Human Papiloma Virus หรือ HPV) พยาธิใบไม้ในคอก็พบว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของโรคมะเร็งคอก็ได้ด้วย และนอกจากนี้จากพฤติกรรมบางอย่างก็เพิ่มอัตราเสี่ยงในการเกิดโรคมะเร็ง เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การมีพฤติกรรมทางเพศแบบหลายคู่ การทำอาชีพที่ต้องสัมผัสกับสารก่อมะเร็ง เช่น ทำงานในเหมืองแร่ โรงงานผลิตยางและพลาสติก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายในที่เกิดจากความผิดปกติภายในร่างกายอื่นๆอีก เช่น ภาวะทุพโภชนา ความผิดปกติทางพันธุกรรม ความบกพร่องของระบบภูมิคุ้มกัน ความผิดปกติของระดับฮอร์โมนในร่างกาย เป็นต้น

สุมิตา (2536) กล่าวว่าผู้ป่วยมะเร็งอาจมาพบแพทย์ด้วยอาการบ่งถึงการเป็นมะเร็งที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่มาด้วยอาการทั่วไป เช่น เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย น้ำหนักลด การขับถ่ายไม่ปกติ กลืนอาหารลำบาก เสียเหงื่อน้ำหนักลด โลหิตจาง การติดเชื้อ ไอเรื้อรัง มีเลือดหรือตกขาวที่ผิดปกติ หูอื้อหรือมีเลือดกำเดาไหล การรู้สึกเจ็บที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงของหูดหรือฝ้าตามร่างกาย และการมีก้อนที่ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งอาการเหล่านี้ต้องอาศัยข้อมูลที่สำคัญอื่นๆร่วมในการวินิจฉัยด้วย เช่น ข้อมูลการตรวจร่างกาย ข้อมูลจากห้องปฏิบัติการ และข้อมูลจากการซักประวัติ เช่น ประวัติการสูบบุหรี่ การสัมผัสสารก่อมะเร็ง หรือประวัติการเป็นโรคมะเร็งของคนในครอบครัว เป็นต้น

ส่วนอาการที่บ่งบอกชัดเจนว่าเป็นมะเร็งนั้น จะขึ้นอยู่กับว่าเป็นมะเร็งชนิดใดและมีการกระจายของโรคอยู่ที่ส่วนใดของร่างกาย

มันเดน (Mundane, 2007) และ บรรณาธิการใกล้เคียง (2551) กล่าวว่า อาการเตือนของการเป็นโรคมะเร็งที่สำคัญที่บ่งบอกว่าควรจะต้องไปพบแพทย์เพื่อตรวจเช็คร่างกายมี 7 อย่าง คือ

1. การเปลี่ยนแปลงของระบบขับถ่ายทั้งอุจจาระและปัสสาวะที่ผิดปกติ ทั้งในเรื่องความถี่ของการขับถ่าย รูปแบบและลักษณะของสิ่งที่ขับถ่ายออกมา
2. การมีแผลที่หายช้าหรือไม่หาย เช่น มีแผลที่ไม่หายภายในสองสัปดาห์ แผลมีขนาดโตขึ้น มีเลือดออก และปวด
3. การมีเลือดหรือสารคัดหลั่งออกมาจากร่างกายแบบผิดปกติ เช่น การมีเลือดออกจากหัวนมหรือช่องคลอด มีเลือดปนออกมากับอุจจาระหรือปัสสาวะ
4. การมีก้อนเนื้อเกิดขึ้นที่ใดที่หนึ่งในร่างกาย เช่น ก้อนที่เต้านม
5. ความลำบากในการกลืนอาหาร เช่น รู้สึกกลืนลำบากเหมือนมีก้อนมาขวางการกลืนหรือการรับประทานอาหาร และภาวะอาหารไม่ย่อย
6. การเปลี่ยนแปลงขนาดและลักษณะพื้นผิวของไฟ กระ และปาน เช่น มีขอบเขตรูปร่างไม่ชัดเจน ขอบขรุขระหรือมีสีเปลี่ยน
7. อาการไอเรื้อรัง ร่วมกับมีเสียงแหบ เสียงเปลี่ยน เสมหะมีเลือดปน

อาการเหล่านี้มักเป็นสัญญาณว่าเป็นมะเร็ง มักเป็นมะเร็งในระยะลุกลามแล้ว อาการเหล่านี้จึงไม่ถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการค้นหามะเร็งระยะเริ่มแรก พวงทองไกรพิบูลย์ (2548) กล่าวว่า การตรวจคัดกรองเพื่อค้นหามะเร็งในระยะเริ่มต้นนั้น จะทำตั้งแต่ที่ยังไม่มีอาการใดๆ และใช้ได้ดีกับมะเร็งบางชนิดเท่านั้น ได้แก่ มะเร็งปากมดลูก มะเร็งเต้านม มะเร็งลำไส้ใหญ่ และมะเร็งต่อมลูกหมาก การวินิจฉัยโรคก็สามารถทำได้โดยการซักประวัติ ตรวจร่างกาย การตัดชิ้นเนื้อไปพิสูจน์ทางพยาธิวิทยา การส่องกล้อง การวินิจฉัยจากภาพเอ็กซเรย์ จากผลการตรวจเลือดเพื่อหาสารที่สัมพันธ์กับการเป็นมะเร็ง บางชนิด (Tumor Marker) และบางครั้งอาจต้องทำผ่าตัดเพื่อนำชิ้นเนื้อไปพิสูจน์ทางพยาธิวิทยา

สารที่ตรวจพบในเลือดหรือ Tumor Markers ที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น CEA (Carcino-Embryonic) ซึ่งเป็นสารที่สัมพันธ์กับมะเร็งลำไส้ใหญ่ แต่ก็พบได้ในผู้ที่มีโรคตับอักเสบเรื้อรัง ดีซ่าน หรือบางระยะของมะเร็งปอด มะเร็งเต้านมได้ AFP (Alpha Fetoprotein) สารตัวนี้ระดับจะสูงมากในเลือดของคนที่เป็นมะเร็งตับ (Hepatoma) แต่ AFP นี้ ก็มีระดับสูงได้ในผู้ที่เป็นโรคตับแข็ง หรือในสตรีขณะตั้งครรภ์ CA - 125 เป็น Serum Tumor Marker ที่พบในสตรีที่เป็นโรคมะเร็งของรังไข่ แต่อาจพบได้ในหญิงที่มีถุงน้ำที่รังไข่ หรือมีเยื่อเมดูลงอกผิดปกติ และ PSA (Prostate Specific Antigen) ซึ่งพบได้ในผู้ชายที่เป็นโรคมะเร็งของต่อมลูกหมาก Tumor Marker ที่สมบูรณ์แบบอย่างไรก็ตามการตรวจระดับของสารเหล่านี้เป็นเพียงหนึ่งในวิธีการตรวจอื่นที่ต้องทำร่วมกัน เพราะระดับของสารเหล่านี้ อาจไม่แสดงออกมาให้เห็นในมะเร็งระยะเริ่มแรกจึงต้องอาศัยการตรวจร่างกายอย่างละเอียดและการตรวจพิเศษแบบอื่นๆ ประกอบกัน

ในด้านพัฒนาการของโรคนั้น เรวัตและวรชัย (2538) และมันเดน (Munden, 2007) กล่าวว่า มะเร็งเกิดจากการที่เซลล์ปกติในร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมแบบผิดปกติที่ระบบรักษาสมดุลต่างๆในร่างกายไม่สามารถควบคุมได้ เซลล์ผิดปกติเหล่านี้จะมีอัตราการเจริญเติบโต ลักษณะการแบ่งตัว และช่วงอายุของเซลล์ที่ไม่เหมือนเซลล์ปกติทั่วไป และยังมีกลไกที่ทำให้มีเส้นเลือดมาหล่อเลี้ยงตัวมันเองอย่างเพียงพอต่อการเจริญเติบโต และแบ่งตัวเพื่อเพิ่มจำนวนขึ้นจนกลายเป็นก้อนมะเร็งขึ้นมา และที่สำคัญเซลล์มะเร็งรุ่นลูกหลานยังสามารถพัฒนาลักษณะทางพันธุกรรมเพื่อให้มันสามารถเอาชนะกลไกการต้านทานต่างๆของร่างกายจนสามารถแพร่กระจายออก (metastasis) ไปสู่ส่วนอื่นๆของร่างกายได้ในที่สุด ในก้อนมะเร็งก้อนหนึ่งจึงมีเซลล์ที่มีลักษณะทางพันธุกรรมที่ต่างกันซึ่งทำให้การรักษาทำได้ยากขึ้น การแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งเป็นกระบวนการที่เซลล์มะเร็งแยกตัวออกจากก้อนมะเร็งเข้าสู่กระแสเลือดซึ่งทำให้เกิดการแพร่กระจายไปสู่ส่วนอื่นๆของร่างกาย (hematogenous spread) แล้วไปเจริญเติบโตและเพิ่มจำนวนจนเกิดเป็นก้อนมะเร็งในที่ใหม่อีก ซึ่งการแพร่กระจายมีผลทำให้การรักษาทำได้ยากมากขึ้นไปอีกและทำให้โอกาสในการหายจากโรคลดน้อยลงไปด้วย อาจกล่าวว่าการหายของโรคมะเร็งจึงหมายถึงสภาวะที่มีการแพร่กระจายของมะเร็งที่ลดน้อยลงหรือหมดไป จนทำให้ผู้ป่วยโรคมะเร็งสามารถมีอายุยืนยาวมากขึ้น (อาจม, เอกสารของสถาบันมะเร็งแห่งชาติที่ไม่ระบุปีที่พิมพ์)

เกี่ยวกับระยะของโรคมะเร็งนั้น โดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็นระยะตามมาตรฐานสากลได้ 4 ระยะ ระยะที่ (1) เป็นระยะที่โรคมะเร็งจะอยู่ที่อวัยวะเป็นโรคเท่านั้น ไม่มีการลุกลามหรือแพร่กระจายไปยังอวัยวะอื่น ระยะที่ (2) โรคมะเร็งยังคงอยู่ที่อวัยวะที่เป็นโรค แต่ขนาดจะใหญ่ขึ้น ครอบคลุมหน้าที่การทำงานของอวัยวะนั้นหรือมีการลุกลามไปที่ต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้เคียงเล็กน้อย ระยะที่ (3) อวัยวะที่เป็นโรคมักถูกทำลายจนผิดปกติ และทำหน้าที่ผิดปกติไปและมีต่อมน้ำเหลืองบริเวณใกล้เคียงโตขึ้นอย่างชัดเจน ระยะที่ (4) โรคมะเร็งมีการลุกลามไปยังอวัยวะใกล้เคียงหรือแพร่กระจายไปยังอวัยวะอื่นๆที่อยู่ห่างจากอวัยวะต้นกำเนิดโรค เช่น ปอด ตับ กระดูก และสมอง เป็นต้น

พวงทอง ไกรพิบูลย์ (2548) กล่าวว่า การรักษาโรคมะเร็งมีแนวทางการรักษาหลักอยู่ 3 แนวทาง คือ การผ่าตัด การฉายแสง การให้เคมีบำบัด วิธีการอื่นเป็นวิธีการเสริมและใช้กับมะเร็งได้น้อยชนิดกว่า เช่น การบำบัดด้วยฮอร์โมน ซึ่งใช้ได้กับมะเร็งเต้านมและมะเร็งต่อมลูกหมาก การเพิ่มพูนความต้านทาน เช่นการใช้วัคซีน การรักษาด้วยชีวสารรักษา (biolotherapy) การรักษาโรคมะเร็งบางประเภทจะใช้หลายวิธีรวมกัน เช่น การรักษาโรคมะเร็งเต้านมส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาแบบผสมผสานที่เรียกว่า Multi-disciplinary treatment นรินทร์ วรวุฒิ (2550) กล่าวว่าปัจจุบันมีแนวทางการรักษาใหม่ๆที่เกิดขึ้น เช่น การรักษาแบบเฉพาะเจาะจงหรือ Targeted therapy ซึ่งเป็นการใช้โปรตีนสังเคราะห์ที่จะออกฤทธิ์เฉพาะกับเซลล์มะเร็งเท่านั้น การเลือกวิธีการรักษาขึ้นอยู่กับชนิดของมะเร็ง ระยะของโรค อาการ การพยากรณ์โรค โรคอื่นๆที่เป็นร่วมอยู่ สภาพร่างกาย อายุ อวัยวะที่เป็น

ผลข้างเคียงของการรักษา และผลการตัดสินใจร่วมกันของแพทย์ ผู้ป่วยและญาติ ตัวอย่างเช่น มะเร็งผิวหนังจะสามารถใช้การรักษาแบบวิธีเดียวได้ คือการผ่าตัด เพราะเป็นมะเร็งชนิดที่มีอัตราการแพร่กระจายของโรคต่ำ แต่การรักษา มะเร็งเต้านมซึ่งมีการแพร่กระจายที่รวดเร็วอาจต้องใช้ทั้งการผ่าตัดรังสีรักษา เคมีบำบัด ร่วมกับการรักษาเสริมด้วยฮอร์โมนเป็นต้น

ประติษฐ์ ต้นสุรัตน์ (2543: 34-35) กล่าวว่าผู้ป่วยมะเร็งที่เสียชีวิตจากมะเร็งนั้นมักเกิดจากการที่มะเร็งทำให้เกิดการอุดตันของอวัยวะนั้นๆนั้นไม่สามารถทำงานโดยปกติได้ เช่น มะเร็งของหลอดอาหารหรือลำไส้ ที่ทำให้หลอดอาหารและลำไส้ตีบ ผู้ป่วยจะกลืนอาหารไม่ได้หรืออุจจาระผ่านไปได้ไม่ได้ บางรายมะเร็งทำให้เกิดการบีบและรัดตัวของอวัยวะข้างเคียงจนอวัยวะนั้นตีบหรือแคบลง เช่น มะเร็งของต่อมน้ำเหลืองที่คอ หรือมะเร็งของต่อมไทรอยด์ เมื่อเป็นมากขึ้นก็จะทำให้การกลืนอาหารและการหายใจไม่สะดวก บางครั้งมะเร็งก็แทรกตัวเข้าไปในเนื้อเยื่อของอวัยวะที่มันเกิดและทำลายเซลล์ของอวัยวะนั้น จนไม่มีเนื้อดีเหลืออยู่ให้ทำงานได้ เช่น มะเร็งของตับก็จะทำลายเนื้อตับ จนเหลือเนื้อตับเพียงเล็กน้อยไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ นอกจากนี้ยังอุดทางเดินของหลอดน้ำดีทำให้เกิดอาการดีซ่าน ผู้ป่วยบางรายจึงเสียชีวิตจากอาการดีซ่าน บางรายเสียชีวิตจากการเสียเลือด เพราะมะเร็งทำให้เกิดแผลที่เลือดออกง่ายและออกไม่หยุด เช่น มะเร็งของมดลูกและลำไส้ ในบางรายมะเร็งทำให้ลำไส้ทะลุ และผู้ป่วยเสียชีวิตเนื่องจากการติดเชื้อในช่องท้อง เพราะช่องท้องอักเสบเป็นหนอง ในรายที่เป็นมะเร็งสมอง ก้อนมะเร็งก็จะกดหรือทำลายศูนย์สำคัญต่างๆ ในสมองที่ควบคุมหน้าที่ต่างๆของร่างกาย เช่น การหายใจหรือการเคลื่อนไหวของร่างกาย จนร่างกายไม่สามารถทำงานตามปกติได้และตายด้วยโรคแทรก และมะเร็งของเม็ดเลือดขาว (acute leukemia) จะแทรกเข้าไปในทุกส่วนของอวัยวะของร่างกายทั้งหมดตามกระแสเลือด ทำให้อวัยวะนั้นไม่สามารถทำงานตามปกติได้ และทำให้ผู้ป่วยตายภายใน 6 เดือนถึง 1 ปี

2.6 อุปลักษณะและมโนอุปลักษณะเกี่ยวกับโรคมะเร็ง

คำว่า มะเร็ง ในภาษาไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับปีพุทธศักราช 2542 หน้า 848 ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นคำนาม หมายถึง “เนื้องอกชนิดร้าย เกิดขึ้นเพราะเซลล์แบ่งตัวอย่างรวดเร็ว ควบคุมไม่ได้ แล้วแทรกไปตามเนื้อเยื่อข้างเคียง และสามารถหลุดจากแหล่งเริ่มต้นไปแบ่งตัวเพิ่มจำนวนที่บริเวณอื่นๆได้ รักษาไม่ค่อยหาย” ในภาษาอังกฤษคำว่าโรคมะเร็งหรือ Cancer ซึ่งมีความหมายว่า ปู เป็นอุปลักษณะแสดงการเปรียบเทียบโรคมะเร็งกับปู (Gwyn, 2002; Sontag, 1991) โดยคำว่า cancer นั้นพบครั้งแรกในงานเขียนของฮิปโปเครติส บิดาแห่งการแพทย์ในโลกตะวันตกผู้ซึ่งมองว่า เส้นเลือดที่แพร่กระจายออกจากใจกลางของก้อนเนื้องอกไปในหลายทิศทางนั้นมีลักษณะเหมือนขาของปู จึงเรียกโรคนี้นี้โดยใช้คำศัพท์ในภาษาละตินว่า

Cancer (หรือ Karkinoma ในภาษากรีก) (Munden et al, 2007) ปัจจุบันอุปถัมภ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับโรคมะเร็งที่ต่างออกไป

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับมะเร็ง พบงานวิจัยในต่างประเทศจำนวนหนึ่งที่สนใจศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับโรคนี งานวิจัยที่ศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับมะเร็งในภาษาอังกฤษหลายงานวิจัยระบุว่า อุปถัมภ์เกี่ยวกับมะเร็งที่ทั้งแพทย์และผู้ป่วยใช้กันมากคืออุปถัมภ์สงคราม (War/ Martial/ Military metaphors) และอุปถัมภ์การเดินทาง (Journey metaphors) เพราะสงครามมีคุณลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงกับคุณสมบัติของมะเร็งได้ง่าย (cross-domain mapping) โดยมะเร็งเปรียบเป็นศัตรูหรือฝ่ายตรงข้าม แพทย์เป็นแม่ทัพสั่งการรบ ผู้ป่วยเป็นทหารและทีมผู้ให้การรักษาเป็นกองหนุนร่วมต่อสู้กับมะเร็งโดยใช้ ยา รังสีรักษาและเคมีบำบัดเป็นอาวุธ ความรุนแรงของสงครามเปรียบได้กับความรุนแรงของโรคมะเร็งร้ายที่คร่าชีวิตผู้ป่วยได้ และสนามรบคือร่างกายของผู้ป่วย ส่วนในอุปถัมภ์การเดินทางนั้น เนื่องจากมะเร็งเป็นโรคที่ใช้ระยะเวลาในการพัฒนาและแพร่กระจาย การเป็นมะเร็งจึงถูกมองว่าเป็นการเดินทางอย่างหนึ่งที่มีจุดหมายปลายทาง มีการเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเหมือนการเดินทาง มีผู้ป่วยเป็นนักเดินทาง และมีแพทย์เป็นมัคคุเทศก์ บางครั้งการเดินทางก็เป็นไปแบบช้าๆแต่บางช่วงก็เร็วมาก อุปสรรคในการรักษาเปรียบได้กับการเดินทางที่ขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ บางช่วงก็เจอทางแยกให้เลือกว่าจะรับการรักษาแบบใดและบางครั้งการเดินทางก็ย้อนกลับทางเดิม (Gibbs and Franks, 2002; Gwyn, 1999; Pen et al, 2004, Reisfield and Wilson, 2004; Teucher, 2003)

แม้ว่ามโนอุปถัมภ์สองแบบนี้จะพบอย่างแพร่หลาย งานวิจัยต่างๆก็ยังพบมุมมองหรือโลกทัศน์ที่มีต่อมะเร็งในแบบอื่นๆที่น่าสนใจอีกด้วย เช่น

กิบส์และแฟรงค์ (Gibbs and Franks, 2002) ศึกษาอุปถัมภ์เกี่ยวกับมะเร็งโดยใช้ข้อมูลจากการเล่าประสบการณ์การเป็นมะเร็งของผู้ป่วยหญิง 6 คน โดยในกลุ่มนี้เป็นผู้ป่วยมะเร็งเต้านม 2 คน มะเร็งลำไส้ 1 คน มะเร็งรังไข่ 1 คน มะเร็งเม็ดเลือด 1 คน (อีก 1 คนไม่ได้ระบุโรค) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลการใช้ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติจากผู้ใช้ภาษาโดยตรง พวกเขากล่าวว่าการศึกษานี้ส่วนใหญ่มักใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นและสนใจอุปถัมภ์ที่มีความเป็นเฉพาะตัวบุคคล มากกว่าอุปถัมภ์ตามธรรมเนียมซึ่งเป็นอุปถัมภ์ที่มักจะใช้ประสบการณ์ทางกาย (embodied experience) มาเป็นตัวเปรียบเทียบในการศึกษานี้ผู้ป่วยทุกคนเป็นคนไข้ที่ได้รับการรักษาจากที่เดียวกัน (a local nonprofit agency, Santa Cruz, California) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์และบันทึกเทปการพูดคุย โดยผู้ป่วยแต่ละรายจะได้รับการติดต่อจากผู้อำนวยการศูนย์เพื่อขอความร่วมมือ และทุกคนจะได้รับแจ้งว่าเป็นงานวิจัยทางจิตวิทยาที่ศึกษาเรื่องภาษาและการเจ็บป่วยจึงไม่มีผู้ป่วยคนใดรู้เรื่องการเก็บข้อมูลอุปถัมภ์ในการสัมภาษณ์ใช้คำถามที่กระตุ้นให้ผู้ป่วยเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์การเป็นมะเร็งอย่างต่อเนื่อง โดย

ไม่มีการขัดจังหวะ คำถามอีกส่วนหนึ่งเป็นคำถามเสริมให้ผู้ป่วยเล่าต่อไปได้อีกอย่างต่อเนื่อง โดยคำถามที่ใช้คือ

- (1) ผมอยากฟังประสบการณ์ตั้งแต่ที่คุณได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็ง จนกระทั่งคุณรู้สึกว่าคุณเป็นมะเร็ง การรับการรักษา และความพยายามที่จะหายจากโรค

I would like to hear your experiences with being diagnosed with cancer, coming to terms with the idea that you have the disease, feeling ill, having treatments and attempting to heal.

- (2) คุณจะพูดอะไรเพิ่มเติมอีกได้ไหมครับ

Can you say more about that?

- (3) คุณได้รับการรักษาด้วยเคมีบำบัดไหมครับ

Did you have chemotherapy?

พวกเขาใช้ทฤษฎีมนโออุปลักษณ์และขั้นตอนการวิเคราะห์รูปภาษาแบบอุปลักษณ์ของสตินเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และพบว่าผู้ป่วยใช้ประสบการณ์หลายอย่างประกอบกันในการทำความเข้าใจโนทัศน์หรือประสบการณ์เกี่ยวกับมะเร็งซึ่งเป็นโรคที่มีความซับซ้อน โดยประสบการณ์ส่วนใหญ่ที่ใช้จะเป็นประสบการณ์ทางกายของร่างกายที่เคยเป็นปกติ และจากข้อมูลอุปลักษณ์ 796 อุปลักษณ์สะท้อนให้เห็น 23 มโนอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์ส่วนหนึ่งเป็นมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งและอีกส่วนหนึ่งเป็นมโนอุปลักษณ์อื่นๆ ซึ่งที่พบมากและบ่อยที่สุดคืออุปลักษณ์ที่สัมพันธ์กับมโนอุปลักษณ์ “ชีวิตเป็นการเดินทาง” (LIFE IS A JOURNEY) (ซึ่งสัมพันธ์กับประสบการณ์ทางกายในเรื่องของการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งของร่างกาย) ตัวอย่างเช่น การมองว่ามะเร็งเป็นอุปสรรคของชีวิต (CANCER IS AN OBSTACLE ON LIFE'S JOURNEY) เช่น “*Cancer was something I need for me to get through*” และ “*And it has transported me to a place*” มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็ง ได้แก่ CANCER IS A FLUID WITHIN THE SELF CONTAINER, CANCER AND ITS TREATMENT IS A GAME, CANCER IS ENTITY FROM A DIFFERENT WORLD, CANCER IS A TEACHER และ CANCER IS A WAKE UP CALL.

เซมิโน เฮวูดและชอร์ต (Semino, Heywood, and Short, 2004) ศึกษาอุปลักษณ์ที่ปรากฏในการสนทนาระหว่างผู้ป่วยมะเร็งกับแพทย์ที่มารับการรักษา ที่โรงพยาบาลในทางตอนเหนือของประเทศอังกฤษ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีมนโออุปลักษณ์และขั้นตอนการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของสตินเช่นกัน พวกเขาพบการเปรียบเทียบแพร่กระจายของมะเร็งกับการการเดินทาง (DEVELOPMENT OF CANCER IS A JOURNEY) และการเปรียบโรคมะเร็งเป็นภูเขาไฟ (CANCER IS VOLCANO) โดยการแพร่กระจายของมะเร็งอย่างรุนแรงเป็นการระเบิดของภูเขาไฟ (VIOLENT ACTIVITY OF

CANCER IS ERUPTION) ซึ่งก่อนมะเร็งถูกเปรียบกับภูเขาไฟ เซลล์มะเร็งที่กระจายออกไปเปรียบกับลาวา และร่างกายเปรียบกับพื้นดินที่อยู่รอบๆภูเขาไฟ ดังในตัวอย่างคำพูดของแพทย์คนหนึ่งที่ว่า “something is gonna suddenly erupt and it’s all going to be all over” (1277-1278) และการเปรียบโรคมะเร็งเป็นสัตว์จำศีล (CANCER IS HIBERNATING ANIMAL)

งานวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณ์ในระดับภาษาและเป็นงานวิจัยที่มีนักวิจัยที่เป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งและแพทย์ตัวอย่างเช่น

โบว์เกอร์ (Bowker, 1996) ซึ่งผู้ป่วยมะเร็งรายหนึ่งที่ศึกษาอุปลักษณ์ในระดับภาษาจากสมุดบันทึกของตนเองที่เขียนบันทึกประสบการณ์การเจ็บป่วยเอาไว้ และข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นบทสนทนาของตนกับแพทย์ผู้ให้การรักษา ซึ่งนอกจากจะพบอุปลักษณ์สงคราม (Cancer as battle) แล้ว โบว์เกอร์ยังพบการเปรียบมะเร็งกับบุคคล (Cancer as character) การเปรียบมะเร็งกับการแยกจาก (Cancer as splitting apart) การเปรียบมะเร็งกับภัยธรรมชาติ (Cancer as natural disasters) และการเปรียบมะเร็งกับความสับสนวุ่นวาย (Cancer as Chaos)

ทิวเซอร์ (Teucher, 2002) ศึกษาการใช้อุปลักษณ์ในการพูดถึงมะเร็งของผู้ป่วยมะเร็ง (60 คน) เปรียบเทียบกับคนปกติ (66 คน) โดยการแจกแบบสอบถาม ร่วมกับการให้ผู้ป่วย (29คน) เขียนเล่าประสบการณ์ หลังจากรวบรวมอุปลักษณ์ทั้งหมดแล้วก็ให้คนจำนวน 120 คนมาให้คะแนน (1-7) ว่าเป็นอุปลักษณ์ที่มักจะใช้พูดถึงมะเร็งมากน้อยเพียงใด จากนั้นเลือกอุปลักษณ์ที่ได้คะแนนมากที่สุดมา 50 อุปลักษณ์ ซึ่งพบว่าสามารถแบ่งอุปลักษณ์เหล่านี้ออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ อุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็ง และอุปลักษณ์เกี่ยวกับการรักษามะเร็ง โดยในการพูดถึงโรคมะเร็งพบว่ามีการใช้อุปลักษณ์ที่จัดเป็นกลุ่มย่อยได้อีกคือการรุกราน การบุกรุก อุปสรรค การเจริญเติบโตภายใน และบรรยากาศที่เศร้าหมอง ส่วนอุปลักษณ์ที่ใช้พูดถึงการรักษาจะเป็นอุปลักษณ์เกี่ยวกับสงคราม ความหวัง ภาระหน้าที่ การทำงาน การแข่งขัน และ การเลี้ยงชีพ

เว็ส (Weiss, 1997) พบว่าแพทย์มักพูดถึงโรคมะเร็งโดยใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับการปนเปื้อนและการติดเชื้อ ซึ่งเว็สจัดให้เป็นอุปลักษณ์ที่อยู่ภายใต้อุปลักษณ์ที่สูงกว่าคือ มะเร็งเป็นมลพิษ นอกจากนี้ยังมีการใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับการแปรสภาพ (transformation) และการเปรียบมะเร็งกับ อมีบา (amoeba) ซึ่งเว็สอธิบายว่าอมีบาเป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่มีคุณสมบัติบางอย่างคล้ายกับมะเร็งคือ มีรูปร่างไม่แน่นอน กินทุกอย่างไม่เลือก เป็นสิ่งแปลกปลอมของร่างกาย มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น และน่ารังเกียจ

อุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์จากงานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นกระบวนการทำความเข้าใจมโนทัศน์โรคมะเร็งด้วยการนำไปเปรียบกับสิ่งอื่น ในด้านบทบาทในการสื่อเจตนาในงานวิจัยส่วนหนึ่งได้กล่าวถึงหน้าที่ของอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งไว้ด้วย เช่น กวิน (Gwyn, 1999) กล่าวว่าอุปลักษณ์อาหารและครวเป็นอุปลักษณ์ที่แพทย์นำมาใช้ในการ “อธิบาย” เกี่ยวกับโรคมะเร็ง เช่น

การเรียกก้อนมะเร็งที่มีความแข็งมากกว่าลูกแพร์ดิบ (unripe pear) ทิวเซอร์ (Teucher, 2003) กล่าวว่า ผู้ป่วยบางรายใช้อุปลักษณะเกี่ยวกับโรคมะเร็งเพื่อปลอบใจตนเองว่ายังสุขภาพดีอยู่ หรือเมื่อต้องการพูดว่ามะเร็งทำลายชีวิตของผู้ป่วย และเวียส (Weiss, 1997) พบว่าผู้ป่วยมักพูดถึงก้อนมะเร็งว่าเป็นวัตถุที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของร่างกายและสามารถเอาออกจากร่างกายไปได้ “เพื่อปฏิเสธโรค เพื่อสร้างความมั่นใจ และเพื่อแสดงความหวังในการหายจากโรค”

มโนอุปลักษณะเกี่ยวกับโรคมะเร็งที่พบในภาษาไทย อาจมีทั้งที่เหมือนและต่างจากมโนอุปลักษณะที่พบในงานวิจัยเหล่านี้ และอาจมีหน้าที่หรือบทบาทในการสื่อเจตนาของแพทย์และผู้ป่วยโรคมะเร็งที่น่าสนใจ ที่อาจช่วยให้เราเข้าใจมากขึ้นมามุมมองที่คนไทย โดยเฉพาะกลุ่มแพทย์และผู้ป่วยมีต่อโรคมะเร็งเป็นอย่างไร และอุปลักษณะมีบทบาทในการสื่อสารเกี่ยวกับโรคมะเร็งของแพทย์และผู้ป่วยอย่างไร อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาอุปลักษณะและผู้ที่จะนำความรู้ที่ได้นี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อสารระหว่างแพทย์กับผู้ป่วย และการดูแลผู้ป่วยต่อไปในอนาคต